

comiti incussit; sed ipsam lenem castigationem, quia a Deo fieret, nemo eorum qui aderant advertere potuit. Comite itaque progrediente, iterum abbas comiti adjungitur, et preces precibus addens, ut ante contempnitur. Et equus ⁴⁰³⁷ comitis secunda vice majori terrore concussus ad genua corruit et sessorem suum gravi timore conterruit. Tunc amici comitis. tes ⁴⁰³⁸ et timentes ne forte hec visitatio Dei et sanctorum ejus esset indignatio, ceperunt unanimiter comitem exorare, ut ab iniusticia sua dignaretur desistere, quia ire Dei et sanctorum ejus non posset resistere. Comes ergo corde obdurato preces omnium et consilia sprexit, et idcirco acrius castigari meruit, correctionem habens sue vesanie, quia tantummodo sola vexatio intellectum dare solet auditui. Tertia vice cum idem abbas, quem sollicitudo major stimulabat et sollicitabat, comitem interpellaret et multam patiens repulsam ⁴⁰³⁹ nichil proficeret: ecce repente in conspectu omnium manifeste dignam pro meritis iram Dei et sanctorum ejus comes expertus est, et sicut locusta violenter ex equo excussus, cum equo cecidit, et gravi allisione corporis adtritrus, premortuus et ex sensu factus quasi amens in terra porrectus jacuit. Tandem a terra levatus et alias delatus, cum ad se redisset, intelligens plagas quas circa eum Deus et sancti ejus ecce jam tercio fecerant, timens ne pejora prioribus pateretur, amicorum quoque et nobilium blanda ammonitione ammonitus, protestatus est publice coram abbate et aliis quam plurimis ⁴⁰⁴⁰, injuste res ecclesie usurpare sibi voluisse et nichil juris in rebus ecclesie se habere confessus, ad iniquitatem prosequendam periculose inductum fuisse. Hec mutatio dextere Excelsi, qui dominatur potestati ⁴⁰⁴¹ maris, motum autem fluctuum ejus (*Ps.* lxxxviii, 10) pro voluntate sua et qualitate homi-

num aut mitigat aut exasperat. Itaque comes castigatus et humiliatus, versa vice abbatem petit et obsecrat ut errori suo clementer indulgeat, libertatem ville quam injuste rapere adtemptaverat libere et absolute cum omnibus appendiciis ⁴⁰⁴² suis possideat, et cum fratribus ecclesie ut pro eo orent humiliter exorat. Grates quoque et gratias plurimas Deo et sanctis ejus egit, quod sic pie castigari meruit, nec cum sanctorum pietas morti presenti tradiderit. Preterea duo illi nec nominandi clerici fabricatores mendatii, qui adversus innocentem ecclesiam dolos tam nefandos continuaverant et comitem ad hanc iniquitatem adduxerant ⁴⁰⁴³, tesaurizantes iram, in die ire iram Dei et sanctorum horrende experti sunt, et ambo simul subitanea morte mortui sunt

4. Dominus castri de Merenberch, Hardradus nomine, quodam tempore ab adversariis suis impugnabatur, et adversarii ejus circumquaque discurrentes cuncta que sui juris erant prout poterant rapiis et incendiis devastabant. Venerunt ergo ad quandam villam que Duorlar dicitur non longe a predicto castro positam, et ad eundem Hardradum dominum castri pertinentem, eadem facturi que in aliis locis faciebant. Erat autem in eadem villa curtis quedam et horreum frumento plenum, collectum et aggregatum de quadam arabili terra, quam senior Hardradus, avus videlicet istius junioris Hardradi, beato Mathie apostolo in elemosinam pro remedio anime sue legaverat, quam in eadem villa colonus quidam Ludowicus nomine strenue excolebat et censum annuum de eadem elemosina ecclesie beati Mathie solvebat. Igitur hostes et adversarii eandem villam ingressi, ceperunt predas agere, ignem inicere et villam exurere.

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰³⁸ :::: gntes c. ⁴⁰³⁹ multa p. repusam c. ⁴⁰⁴⁰ pluris :::: c. ⁴⁰⁴¹ potestatis c. ⁴⁰⁴² appenciis c. ⁴⁰⁴³ aduxerant c.

GESTA ALBERONIS ARCHIEPISCOPI.

Cum archiepiscoporum Treverensium historia Gestorum continuatione usque ad Meginheri obitum descripta esset, Alberonis viri illustris, fortis atque ingeniosi tempora secuta sunt, quæ ecclesiam penuria depressam nova gloria extulerunt, et Treverensibus magnas in rebus publicis imperii Germanici gerendis partes contulerunt. Ideo mirum esse nequit, quod plures in ejus laude canenda et scribenda versati sunt, alter episcopo nisi sallor viro, alter sub Hillino Alberonis successore (621). Primus carmine hexametro archiepiscopi Vitam usque ad A. C. 1145 descripsit, mox strictius, mox uberius de rebus publicis et ecclesiasticis locutus, sed ubique eorum quæ narranda duxit bene gnarus, quippe qui in urbe Treverensi vixisse et plerumque suis oculis auribusve percipisse videatur. Etiam chartas quasdam adhibuit (622) totamque narrationem Gestis antiquis quasi breve supplementum addidit (625).

Altius Baldericus rem aggressus est, cum aliquot post Alberonis mortem annis hujus Vitam narrandam susciperet. Ipse tunc magister erat scholarum, ab ipso Alberone a. 1147 in hoc munus evocatus. Natus enim in diocesi Leodiensi, villa Florinensi, ad papæ Eugenii curiam se applicuerat. Quem cum, papa in Galliam profecto, in urbe Parisiensi « causas dicentem et sæpe apposite perorantem », ut ipse narret, Albero audivisset, secum Treverim adduxit, et scholæ ecclesiæ S. Petri præfecit (624). Inde ab hoc tempore archiepiscopo familiaris fuit eumque in itineribus nonnunquam comitatus est (625), ita ut res ab illo postea gestas bene perspectas haberet, et tam veritatis studio quam Alberonis amore ut eas posterorum memoriæ commendaret induci posset. Vixit pluribus annis post sub Hillino archiepiscopo, et, vel ipsius vel aliorum chartis,

NOTÆ.

(621) V. Bald. c. 11

(622) v. 126, 156, 158.

(625) Quæ enim supra dicta esse monet v. 19, 82,

in Gestis continuatis, non in ipso carmine leguntur.

(624) c. 22.

(625) c. 26.

annis 1152, 1154, 1155 et 1157 nominatur; a. 1155 ecclesie S. Simeonis præpositus erat (626). Postea vero nemo ejus mentionem facit (627)

Insigne vero scientiæ et ingenii testimonium Wibaldus abbas Stabulensis Balderico dedit, cum hic scholam Treverensem regere cœpisset (628); neque Baldericus opere suscepto et finito bonam opinionem sefellisse judicandus est. Sermonem magis floridum quam siccum judicaveris, hinc inde poetarum Horatii et Ovidii locis exornatum (629), et ipse auctor se veterum scriptorum laudes amulari apertis verbis dicit (630). Neque tamen fines rerum scriptori constitutos egressus esse videtur, sed plerumque apte et simpliciter quæ gesta sunt enarravit. Præfatione brevi sed concinna lectoribus veri amorem probavit, et quamvis archiepiscopi laudes non tacere sed viri egregii res admiratione dignas celebrare voluerit, nequam tamen partium studio se abripi passus est. Primis, nisi fallor, annis Frederici imperatoris pacificis et quietis de lite regni et ecclesie, qua Albero valde implicatus fuerat, integre judicavit, et regis Alberoni infensi epistolam narrationi inseruit (631); postea quæ minus comperta habuit aperte professus (632), ubi vero monumenta fide digna recipere potuit (633) hæc secutus est. Pluribus locis Balderici narratio cum Gestis illis metricis ita convenit, ut alter altero usus esse videatur (634). Sed uterque semper etiam propria habet, et quum poeta ille jam ante Balderici adventum libro finem dederit, Baldericus vero multo sit uberior et copiosior (635), hunc illius carmina vidisse quidem sed non nisi paucis locis adhibuisse putarim. Post a. 1145 hic scriptos fontes nullos habuit, et hæc potissimum libri parte propter rerum copiam et fidem magni est faciendus.

Utrumque librum poetæ et Balderici scriptor ille Treverensis penes se habuit, qui in cod. S. Mathie, Trever. n. 1544 supra CA nominato, Gestis brevem continuationem usque ad a. 1152 adjecit, sed præcipue Baldericum presso pede secutus est. Postea poeta diu latuit, Baldericus vero a Browero aliisque lectus, ab Hontheimio (635) (Prodr. II, p. 767) et Wyttenbachio (637) (tom. I, p. 217 sqq.) editus est.

Gesta metrica in cod. Vindobonensi Hist. prof. N. 1069, supra B., primus Pertzius invenit, eoque flagitante V. cl. Chmel descripsit; cujus exemplar hæc editioni paranda fundamentum fuit.

Codex Treverensis n. 1587 (IV), olim fortasse S. Mariæ ad Martyres (638) membr., s. XII ex., qui octo quaternionibus et 3 foliis constat, et elegantius quam diligentius scriptus est, Balderici Gesta Alberonis continet. Quem a. 1840 in bibliotheca Treverensi cum editis accurate contuli, et nunc erroribus correctis (639) quam fidelissime exprimendum curavi. Singulæri quodam folio voluminis initio archiepiscopi imago cernitur, hac inscriptione addita: Dominus Albero archiepiscopus Treverorum. Ex hoc codice descriptus est alter chartaceus sæc. XVI, nunc N. 1588 (1281) indicatus, quem in libro edendovorsus servonendum duxi.

Kiliae pridie Kalendas Maias a. 1847.

G. WAITZ.

GESTA METRICA AUCTORE ANONYMO.

*Non valeo lingua gestis depromere digna
Hujus pontificis; sed pauca rogatus amicis
Digero sermone ceu vir queo justiciore.
Musa save, mendosa cave, cum plura revoxas.
Pastor age, dic presul ave, cum pauca resolvus.*

NOTÆ.

(626) Hontheim Hist. I, p. 568 (magister scholaris); Gunther cod. dipl. Rheno-Mosell. I, p. 548 (magister scholarum); p. 555 (scolasticus); Hontheim I, p. 577 (majoris domus scholasticus et S. Simeonis præpositus); p. 588 (magister scholarum).

(627) Jam a. 1158 in Hillini charta, Hontheim I, p. 586, Balderici nomen desideratur. Legitur ibi Walterus decanus S. Simeonis, nullus præpositus, neque in charta a. 1162 ecclesie S. Simeonis data hic memoratur.

(628) Martene Coll. II, p. 247 et inde Hontheim I, p. 557: *Frater Wibaldus, Dei gratia id quod est in catholica ecclesia, dilecto fratri et amico suo Balderico magistro benedictionem et vitam usque in sæculum. Expediit tandem ab his occupationibus maximis, quæ nos, ut ipse nosti, ultro citroque implicitos diu tenuerunt, posse capimus aliquando amicos nostros solvtere et aliquid tenerioris affectus depresso animi angore exhibere. Salutantes igitur tuam industriam, paterno et intimo affectu rogamus et exhortamur in Domino, ut illud tuum nobile et acutissimum ingenium, quod tibi præstente Deo a natura insitum est et optimis artibus in juventute tua sublimiter excultum, torpere per otium non sinas, ne honos, qui tibi quasi quidam laboris fructus ob scientiæ claritudinem cellatus est, optimis disciplinis tuis quemdam obscuritatis situm inferre prævaleat. Sane et acumen ingenii et faciendi gloriam et adeptas dignitates humilitate quasi quodam gemmarum splendore ornabis, et memineris honores eisdem artibus esse servandos quibus eos es assecutus. Fortunatum enim, ut sæculariter dicimus, esse potuit quod ascendisti sed regere*

A te ipsum in alto equidem industriæ est. Præsentia tua tuis auditoribus disciplina sit; raro siquidem castigabis, si assiduus fueris. Plus habet locus tuus quam docendi officium; nam et censoriam debes exhibere severitatem, quoniam et corrigendis moribus præfectum te esse noveris, quæ disciplina et exercitatio omnibus est subtilior et in fructu cunctis propensior. Scienti pauca sufficiant, non ut doctorem doceamus, sed ne officium prætereamus.

(629) c. 5, 12.

(630) c. 16.

(631) c. 5.

(632) c. 4.

(633) c. 10. epistola cleri Treverensis de Alberonis electione Innocentio papæ scripta.

(634) c. c. 4 et v. 26 sqq.; c. 15 et v. 61 sqq.; c. 17 et v. 140 sqq.

(635) Etiam poeta quadam fusiis et accuratius narravit; v. 86 de Conradi regis unctione, v. 110 de abbacia S. Maximini, v. 211 sqq. de expugnatione castri Rudolfsberg.

(636) Cf. excerpta in SS. R. Gallicarum collectione t. XIV, p. 549 — 560.

(637) Sed hic suo more non solum quæ in Continuatione adjecta sunt, sed etiam posterioris ævi additiones textui immiscuit.

(638) Ex tali Hontheim l. l. editionem paravit. In codice nunc hujus patriæ vestigium nullum est.

(639) In scribendi ratione eo tantum a codice recessi quod in verborum fine ubique *ae* pro *e* scripsi. Codex sibi non constat.

Ortus erat celebri vir de regione Metensi;
 Post et in ecclesia puer est nutritus in illa
 Inque inventute per regni climata late
 Claruit. Et Romæ jam tunc diffusus ubique
 Error magnus erat, quia papam cesar habebat
 Fraude dolo captum, sic juramenta coactum,
 Ut nunquam sese lanniret, iniqua dedisse.
 Sed fedus ruptum, cogentibus ecclesiarum
 Principibus, grande belli succenderat ignem.
 Paxque negata bonis fuit omnibus ecclesianis,
 Ecclesiæ nati fuerant qui sic vocitati;
 Cedibus ac predis intentis Heinriciadis,
 Sic appellatis Heinrici nomine regis.
 Hec jam de parte quadam perstrinximus ante (640);
 Quare non esse liquet hæc replicare necesse.
 Tunc de quo loquimur velut insuperabile robur
 Creverat Albero, cepitque patescere clero;
 Primum cesarianis, post magnatibus ipsis
 Innotuit, crebro contraria multa gerendo.
 Nec non pontificem propria de sede Metensem
 Adelberonem, non equa sibi sapientem,
 Officioque suo fecitque carere sepulchro.
 Cui successorem sanctum primo Theogerum,
 Hinc Stephanum fieri, spreto satis imperiali
 Obtinuit jure. Qua causa rege furente,
 Mandatum multis ejus de funere mortis;
 Quod multis gratum fuit, et satis insidiatum
 Romam pergenti seu per regnum gradienti.
 Evasit vero mortis vicinia crebro.
 Sepe per infestos veluti paralyticus hostes,
 Impositus carro, juncto protractus asello,
 Transiit immunis, sibi preduce paupere quovis.
 Nam commentato lacies superoblita fuco
 Hunc abscondebat; agapes quoque suscipiebat
 Illorum qui se meditantur jugulare.
 Sic Romam, sic ibat eo quocumque volebat.
 Et contempnentes papæ decreta Metenses
 Taliter angebat, quod nullus eos sepeliebat
 Defunctos, donec se plebs vesana novisset
 Romanæ sedi numquam debere reniti.
 Hic igitur nactus Trevirorum pontificatus
 Sedem (641), jam dictum Stephanum nunc ante
 [Metensem,
 Hactenus adversum tribus his metropolitanis
 Nostris, Brunoni, Godefrido vel Meginhero,
 Forte resistantem, sibi nec parere volentem,
 Ut voluit tandem parere coegit eundem.
 Ceperat inde rei propriæ sic consiliari,
 Banno refrenans a predis compatriotas;
 Et per episcopium tendens acies oculorum,
 Undique corrasit sibi quod mens utile suasit.
 Vers. 55.

A Et nec cenobiiis propriis hac parte pepereit;
 Et minus Eucharii dicto de nomine Christi,
 Quod nimis attrivit nimium nimiumque gravavit.
 Hinc ad cenobium Maximini repetendam
 Intendens animum, magnarum pondera rerum
 Aggreditur, et regis ad Italiam properantis
 Lotarii comitatur iter, totumque per annum
 Illius obsequium numquam defessus agebat (642).
 Tam papæ quam regis ibi fit carus honori,
 Cisalpinarum legatus et ecclesiarum
 Ellicitur, redituque suo corpus Megenheri
 Quondam pontificis et decessoris abiade
 Transtulit, inque domo sancti Petri tumulavit.
 Mox nimium duræ subeunt discrimina curæ.
 B Quippe suum castrum quod nomine dicitur Ara-
 [rum (643),
 Dam fuerat peregre, pervasum fraude latronum;
 Mors quoque Lotarii (644) regis diffusa per urbes.
 His consternatus, tacitus paulisper agebat;
 Sed confortatus animum viresque trahebat,
 Miliciamque suam populum cives Trevirorum
 Aggregat in castrum, circumdedit obsidione,
 Post paucosque dies, sed non sine sanguine, cepit;
 Et sibi vicinum Nanterum (645) nomine clarum.
 Preterea missis hic circumquaque ministris,
 Pontifices et primores collegit in unum (646)
 Quo fuit in Renum Mosella decus fluviorum,
 Et quem predixi (647) Counradum nomine regem
 Constituitque suis hunc rebus honorificavit
 C Et sumptu; mox hunc ad Aquis castrum properan-
 [tem,
 Ji, ceu mos veterum constat, benediceret illum,
 Prosequitur; sed non quoquam procedere quivit
 Hac re velle suum, quia presul Coloniensis
 Hoc interrupit, proprii dicens fore juris
 Ungeret ut regem. Cujus si quis rationem
 Considerare velit, citius cognoscere quibit,
 Quod rationis ⁴⁰⁴⁴ inops numquam subsistere possit.
 Claret enim cunctis, quoniam ⁴⁰⁴⁵ primas Trebe-
 [rensis
 Omnibus ecclesiis Gallorum Germaniæque
 Presideat jure, quo summa negotia quæque
 Disponat. Sicut legimus, cum mortuus esset
 Lotharius, quondam rex falso, sed verus adulter
 D Existens, Treberis cum nullus episcopus esset,
 Thietgaudus quoniam presul peregrinus obisset:
 Qui tunc presul erat Adventius ille Metensis
 In vice primatis Karolum — quasi tercius illo
 Nomine pollebat — statuit regemque sacravit (648).
 Sed forsan dicent, quod eorum presul obisset
 Tunc, etiam quod nos verum fore non reprobamus.
 Vers. 105.

VARIAE LECTONES.

⁴⁰⁴⁴ vel veritatis *superscr. c.* ⁴⁰⁴⁵ ita emendandum est *P.* — quam *c.*

NOTÆ.

(640) V. Gesta addit. c. 10, 19.

(641) An. 1152.

(642) An. 1156-1157.

(645) Arraz ap. Baldericum c. 15.

(644) An. 1157.

(643) Nantersburch ap. Baldericum l. 1.

(646) An. 1158.

(647) Hunc auctor nequaquam nominavit; sed in Gesta Cont. c. 27, 28 appellatur.

(648) V. Reginonem a. 869.

At sibi subjectis vicis ejus jura licebat
 Velius implere, sibi lex si prisca favisset,
 Quam modo divitiis calcant fastuque moderni,
 Ut, quia pauperior est hec sedes Treberensis,
 Propterea sit et inferior locupletibus illis.
 Hec modo sufficiant. Albero tamen satagebat
 Regis ad obsequium pre cunctis esse paratus
 Rex quoque pre reliquis hunc semper honore co-

[lebat,

Ejus consiliis crebro feliciter usus,
 Precipue quando Saxones arma movendo
 Viribus immensis hunc infestare parabant.
 Quo sumptu magno veniens et milite multo,
 Obtinuit laudis palmamque suæ probitatis.
 Hoc mediante tamen per pacis condicionem
 Omissum bellum, populusque domum remeavit.

Pro quibus ac aliis ab eodem tam bene gestis,
 Et quia non juste subtracta fuit Treberensi
 Ecclesie, quondam de ejus proprietate
 Et fundo vere legitur constructa fuisse,
 Ut testamenta (649) referunt sub nomine regum
 Qui Dagobertus Pipinus Karolusque fuerunt,
 Hanc abbatiam Maximini nomine dictam
 Rex sibi restituit, Petro per eumque beato (650).
 Sed monachi, pulso paucis abbate Gerhardo
 Ante diebus, ei mox quendam substituerunt,
 Ignotum prorsus persona, religione;
 Hunc et distracto templi duxere metallo
 Vestibus atque sacris, Romanis hisque coemptis,
 Hunc ab apostolico mercedibus obtinuerunt
 Abbatem fieri de more sibi que sacrari.
 Et confirmatum banno metropolitani
 Exemptum juri libertatemque tueri,
 Acriter exposcunt (651), exultantesque redeunt,
 Huncque suæ sedi superimposuere latenter.
 His certaminibus pertransiit integer annus.

Quo grandis facto crevit metropolitano
 Cura, quod hec tanta sibi vis illata fuisset
 Contemptusque gravis ab eis quos semper amavit
 Romanis, quorum sese virtute putavit
 Omnes qui vellent se ledere vincere posse.
 Sed quid ad hec ageret? Ne castrum rumperet illud,
 Quæ sibi detulerant papæ mandata vetabant;
 Introitusque suisque sibi non jure negatus.
 Ipse tamen cives ad talia bella furentes
 Crebro minis precibusque suis ab eis revocavit.
 Motus preterea sua quod legatio spreta
 Esset ab ecclesiis hic presulibusque quibusdam,
 Omnibus impensis Romam festinus adivit,
 Expositisque viæ causis, papaque favente,
 Obtinuit quæ tunc voluit, victorque redivit.

Vers. 153.

A Atque sui voti compos effectus, ut illud
 Cenobium semper sibi successoribus atque
 Esset subjectum, per apostolicumque sigillum
 Hac re firmatam referens pro munere cartam (652).

Sed graviora malis sunt orta prioribus exin.
 Nam monachis factum fuerat presentibus istud.
 His et apostolicus jussit metropolitani
 Dictis parere, simul abbati per eodem
 Ecclesie donum demandans suscipiendum
 Nutu pontificis sedisque manu Treberensis.
 Sed cum decreto Romano presule spreto,
 Rursum conspirant huic introitumque negabant;
 Ob ejus meriti rem sunt anathematizati.
 Sed querens veniam de banno solvitur abbas.
 At monachi magnum super hoc fecere tumultum,

B Et comitem castri Lucelenburhe antea dicti,
 Qui defensoris nomen susceperat horum
 Pontificique fidem juraverat auxiliumque,
 Cum septingentis corruptum pene talentis,
 Fraude doloque fide prima vel federe rupto,
 Efficiunt promptum quo bella moveret et arma
 Qui veluti nostis ut crudelissimus hostis,
 Cedibus ac predis capturis pluribus actis,
 Sacra profanavit, villas ac templa cremavit.
 Heu pudet armatas acies hostemque superbum
 Ad portam Martis sanctique fores Symeonis
 Clavigero celi contraria signa tulisse!
 Non locus hic muro sed vili prelia vallo,
 Hostilemque manum perpauci sustinere.

C Non tamen immunis de clade superfuit hostis,
 Sea majore sui dampno multatus adivit.
 Vidimus ad pontem vesani presulis agmen
 Igne furens, in tecta ruens, et fana profanans.
 Aula Dei matris, quam quondam rex Dagobertus
 Condidit, irrupta flammisque voracibus usta,
 Sanctorum thecas, quas reperit hic super ¹⁰⁴⁶ aras,
 Districto gladio miles occidit avarus,
 Par habuitque solum factorem reliquiasque.
 Vidimus impleri quod ab Ezechiele refertur,
 Quod violaturus hoc emissarius esset
 Archanum Domini (*Ezech.* vii, 22). Sed non im-

[punc patratum

Hoc scelus. Ut villas aliquantas ecclesiasque
 Hostis combussit et plures urere jussit,

D Presul cum cum milicia post terga secutus
 Occupat, et multis ex ejus agmine captis,
 Pluribus occisis, aliquantis debilitatis,
 Accelerare fugam Domino miserante coegit (655).
 Jam fuerat quintus hujus certaminis annus,
 Expulsique loco sunt illi maximi juste,
 Suffectique sibi monachi sunt religiosi;

Vers. 203.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁴⁶ supra c.?

NOTÆ.

(649) V. chartas regum ap. Hontheim Hist. I, p. 76, 120, 152, omnes dubiæ fidei.
 (650) V. regis diploma ib., p. 541.
 (651) V. Innocentii chartam ib., p. 543.

(652) V. Innocentii bullam alteram ap. Hontheim I, p. 547.

(655) Cf. Baldericum c. 20.

Quis a pontifice preponitur abba Sigerus (654)
 Qui prius electus ab apostolicoque sacratus,
 Post anatematizatus estque reconciliatus.
 Ista sub autumpno sunt prelia gesta bienni;
 Quos hiemes validi venti pluviaeque fuere
 Cum magno plebis dampno gemituque secuti;
 Jamque putabatur pax parta quiesque futura.

Sed secus hoc cessit, quia castrum forte re-
 [mansit
 Predicti comitis, quod abest tria milia nobis,
 Nomine Butolicum ⁶⁰⁵⁷ (655) quod presulis agmine
 [dudum
 Obsessum fuerat, sed ab obsidione solutum,
 Cum presul comitis premeret tergum fugientis (656).
 Sed castellani dederant se vel sua paci;
 Inque fuga belli comes hanc laudare coactus.
 Ut vero patuit paulo post fraude doloque
 Rupit, eamque sui violarunt cedibus, igni.
 Sic vulgus miserum patrio de limite pulsum,
 Profugus atque vagus perit in diversa rotatus;
 Quique remanserunt operi nullo studuerunt;
 Tantum cura fuit illis ut ab hoste laterent.
 Jam pecus abductum regio vastataque circum,
 Agricole raptis annum flevire juvenis;
 Cessit cultura terrae per Belgica rura.

Hoste malum faciente, minus Deus est operatus;
 Namque pecus, quod ab hoste metus vel terror ab-
 Nocte lupus laniando ferus vastator ademit. [egit,
 Qui prope nos fluvius est Kyllia (657) nomine di-

[ctus

Teque Mosella petit, momenti tempore crevit,
 Imbribus effusis tectis domibusque solutis,
 Omne genus pecoris vel alitis intro repertum
 Cumque viris pueros mulieres atque puellas
 Pertulit, absorptos famae majoris in annum.
 Interea Treveri curarum pondere pressi,
 Talibus insueti bellis intendere nisi,
 Aggrediuntur opus sine muro. Namque patebat
 Urbis, nisi pontificis quam quondam cura Brunonis
 Fecit ad australem longo munimine plagam.
 Vallo circumdant vel muro menia firmant,
 Custodes vigilesque locant vel lapsa restaurant;
 Arma parant, sociosque vocant, hostemque fatigant.
 Qui nimis elatus spoliis rebusque secundis
 Jam sibi cessuram gentem speraverat omnem.
 Sed facies rerum conversa vices dedit illis;
 Cum Treveri crebris excursibus hoc repetentes,
 Nobilibus horum captis gladioque peremptis,
 Acceptas clades his cladibus equiparabant.

Mox ubi temperie prodibant gramen et herbae,
 Presul, corraso quod in ecclesiis fuit auro
 Vers. 251.

A Preterea quicquid tunc reperit in cruce magna
 Quam quondam felix Ekebertus contulit illic (658),
 Rursum Butolicum toto conamine castrum
 Aggreditur; sed difficile cepit licet illud,
 Quod non fida sibi sociorum pectora sensit,
 Qui castellanos, jam quos angustia panis
 Dedere cogebat, clam pane dato retinebant;
 Et cui tormenti quod vulgo manga vocatur
 Credita cura fuit, jaciendi cessit ab arte,
 Quod seductus erat mercedibus accipiendis.
 Tandem cum cura, cum sollicitudine summa,
 Post mortes hominum multas fusosque cruores,
 Undique conclusi, vetiti dandis alimentis,
 Jam desperati meditantur deditionem,
 Egressumque petunt cum rebus sospite vita.

B Annuit his presul et conductum dedit illis.

Tum vero quidam de principibus Trevirorum,
 Qui modicae fidei multum prius impediabant
 Pontificem, sed clam castellanosque juvabant,
 Orant ut salvum donetur hoc sibi castrum.
 Cumque notum Treviris foret hoc sermonibus istis,
 Infremere nimis, et vociferatio grandis
 In castris oritur passim magnusque tumultus,
 Armaque diripiunt. *Hoc si castrum, modo dicunt,*
Permaneant salvum, cur nos obsedimus illud?
Cur toties domibus nostris natisque relictis
Nocte dieque vias transivimus atque timores?
Esuriemque, sitim, pluvias solisque calores,
Vulnera, livores, et mille pericula, mortes,

C *Impensas, studium, curas estusque laborum*
Incassum tulimus, nichil hac si parte lucratur.
Hoc manet effugium cuivis de gente latronum.
Exulat hic tutus qui grassator populorum.
Hoc urbi nostrae fuit, hoc patribus inimicum,
Hoc vetuitque viam tam nobis quam peregrinis.
Hic fusus sanguis noster, nostrique propinqui
Et socii pariter hic mortibus occubuerunt.
Sed magis ite viri, jam solvite vincula colli,
Dum vacat, a cervice jugum deponite durum!
Quod quantum premat ignotum, quia venit in usum;
Sed mox depositum concedet grande levamen.
Nec quid quisque comes dicat vel quid velit aut dux
Cernite; sed vestrae faciem cognoscite turbae.
Sunt multo plures qui nos et nostra sequentur

D *Signa, vel adversos qui fortiter ense repellent.*
Est rerum dominus presul, qui nostra juvabit
Vota suo nutu, si lingua forte tacebit.

Sic exhortati scandunt fastigia montis
 Agmine condense, victisque viam tribuentes,
 Portarum cunctos aditus et muros occupavere.
 Nec mora, subjecto clam lato menibus igne,
 Vers. 502.

VARIAE LECTIONES.

⁶⁰⁵⁷ ita codex; fortasse Rutolicum legendum est.

NOTÆ.

(654) An. 1142.
 (655) Idem esse debet quod apud Baldericum
 c. 20 Rodolphi mons, alibi Roulmont audit, quod ab
 episcopo his esse obsessum et tunc demum captum

ille breviter narrat.
 (656) V. Baldericum l. 1.
 (657) Kyll.
 (658) V. Gesta c. 29

Exultat presul, gemit hostis, fumigat omnis
Mons, unaque die capit hec contentio finem.

Octobri mense medio fere pretereunte (659),
Autumni causa diffusis civibus extra,
Hi castellani pulsi munimine tali,
Cum duce prelato spargunt ignes iterato,
Nec piget infestis ad pontem currere signis.
Protinus intenta bellis urbana juvena;
Sed non consulte sine consilio sapiente
Obvia ferratis fit nuda pedesque tyrannis.
Precipiti cursu vesani presidis agmen
In raros agitur cuneos sternitque fugatque.
Hic equites pauci fuerant primoque fugati,
Et pedites miseri mortes et vulnera passi
Sunt, reliqui portis fugere pericula clausis.
Mane sequens totum valdeque fuit nebulosum;
Custos non aderat pontis, portæque patebant.
Vers. 319.

A Hostis tum letus de prosperitate priori,
Advolat, et portis urbem cepisset apertis,
Ni de canonicis quidam foret obvius illi;
Qui clamore suo paucis sibi consociatis,
Hunc celeri cursu foribus clausis repulisset.
Sed spargens ignes, cunctas ibi subruit edes,
Hincque secutus eos quos diximus antea cives,
Hos confiscavit villamque solotenus ussit.
Presul enim regem conduxit in hanc regionem (660),
Et turre et castra petit, comitemque coartat,
Et sibi commissa privavit eum comitiva;
Quam de principibus regni que fidelibus uni
Subdidit, haut ⁴⁰⁴⁸ quia nec diu multo post obit
[ille,
Et redeunt rursus beneficia grata priori.
B Sed tamen hec presul concessit corde benigno,
Letus in hoc bellum jam finivisse cruentum.
Vers. 383.

EXPLICIT ⁴⁰⁴⁹.

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰⁴⁸ haut quia quid sibi velint nescio. ⁴⁰⁴⁹ bis scriptum est.

NOTÆ.

(659) An. 1144?

(660) V. Contin. Sigiberti Gemblac. a. 1145, SS.
VI, p. 389.

GESTA ALBERONIS ARCHIEPISCOPI AUCTORE BALDERICO.

Alberonis Trevirorum archiepiscopi facta et dicta C memorabilia narraturus, rem aggredior apud posteros minus fidei habituram quam miraculi. In qua re, scias, lector, nec laudi nec vituperationi me studere, sed veritati.

1. Ammiramur quosdam magna fecisse, sed multorum favore et auxilio atque cooperatione; quemadmodum principes gentium, qui existentes paternorum regnorum heredes et successores, subditarum gentium armis suum dilataverunt imperium, ut Alexander, Julius, Augustus, Karolus et plerique alii, qui materiam magnam suis factis prebuerunt antiquis hystoriarum scriptoribus. Hic autem singulariter in hoc exstat ammirandus, quod solus homo atque privatus, immo etiam adhuc pauper, maximas res perfecit. Cum enim adhuc in prima juventute nulla fulgeret dignitate æcclesiastica vel seculari, pro libertate æcclesiæ, solus inter omnes Metenses, imperialis majestatis calumni se opposuit. Ea tempestate, qua regnum et sacerdotium gravissimo dissidebant scismate — quod in diebus Gregorii papæ septimi, qui priori nomine Hildebrandus dicebatur, atque Heinrici terti imperatoris ceptum, per tempora Urbani Paschalis apostolicorum usque ad tempora Calixti papæ perduravit — iste homo novus cepit miles mirabilibus inge-

nii atque consilii sui armis esse æcclesiæ sanctæ defensor. Ut autem plenius atque planius intelligas quæ et qualia et qualiter et ad quid homo iste perfecit in defensione æcclesiæ contra imperatoris injuriam, predicendum michi videtur, quæ et qualis fuerit causa hujus scismatis. A tempore Karoli imperatoris usque ad tempora Heinrici imperatoris terti reges ob sua merita, quia suis beneficiis ampliabant et defensabant æcclesias, ex concessione Romanorum pontificum investituras episcopatum dabant et ecclesiarum providentiam gerebant; Henricus autem terti, cujus, ut speramus, propter pleraque bona opera valde magna, tecta sunt peccata, nimis fuit infamatus de venditione episcopatum. Unde predictus papa septimus Gregorius investituras episcopatum eidem regi conabatur auferre (661). Quod cum perficere non posset, coegit tamen eum firmiter promittere quod eos omnes expelleret a suis sedibus episcopos quos precio sciret intrasse, et de cetero precio nulli episcopatum dare. Quam rem cum predictus imperator aggrediretur, tantum incurrit fere omnium odium episcoporum, quod contra ipsum regem Gregorio papæ adhererunt et eum cum domino papa excommunicaverunt. Multi autem ex cardinalibus regi adhererunt, et de clero Romanorum atque de populó. Quorum contra pa-

NOTÆ.

(661) Scriptoris errores cuique facile patebunt. Certe Heinricum III et IV non satis distinxit.

pam Hildebrandum plurima exstant scripta mordacia (662). Hic autem Henricus filius erat Conradi imperatoris. Cujus filius Henricus, qui dicebatur senior, paternæ heres discordiæ cum Romanis pontificibus, imitando patrem gravabat in tantum quosdam episcopos, quod eorum machinatione et Romani pontificis auctoritate a filio suo Henrico regno pulsus est, LIII° regni sui anno, et paulo post Leodii defunctus est. Cui cum in regnum successisset Henricus filius ejus junior, jam post Gregorium, Urbano papa defuncto, sedebat apostolicæ memoriæ Pascalis papa, qui quod dominus Gregorius VII^{us} ceperat zelo Dei succensus perficere volebat. Cum enim Henricus junior ad consecrationem imperialem Romam venisset, unctionem ei papa denegabat, nisi cederet a jure quod in vestituris episcopatum videbatur habere. Quæ res quem eventum habuerit, ex epistola a rege Henrico Roma redeunte per universum regnum transmissa (an. 1111) perpendi potest.

2. *Henricus (663) Dei gratia Romanorum imperator augustus, omnibus Christi et ecclesiæ fidelibus. Notum esse volumus dilectioni et discrecioni vestræ, ea quæ inter nos et dominum illum Paschalem erant, quomodo incepta, tractata ac peracta sint; scilicet de conventionione inter me et ipsum, de traditione Romanorum in me et meos, ut audita intelligat, intellecta examinet, examinata dijudicet. Igitur cum in eo totus essem ut me ad ecclesiæ utilitatem et ipsius votum, si justum esset, componerem* ⁴⁰⁵⁰, *cepit dilatacionem et exaltationem regni supra omnes antecessores meos studiose promittere, subdole tamen quomodo regnum et ecclesiam a statu suo scinderet tractare. Quod facere sic aggressus est. Regno nostro* ⁴⁰⁵¹, *jam a Karolo 300 et eo amplius annis et sub sexaginta tribus apostolicis investituris episcopatum et abbatiarum eorundem auctoritate et privilegiorum confirmatione tenenti, absque audientia auferre volebat; et cum per nuncios nostros quereretur, quid de nobis fieret omnibus his ablatis, in quo regnum nostrum constaret, quoniam fere omnia antecessores nostri ecclesiis concesserunt et tradiderunt, subjunxit: « Fratres ecclesiæ decimis et oblationibus suis contenti sint; rex vero omnia predia et regalia, quæ a Karolo et Lodoyco, Ottone et Henrico ecclesiis collata sunt, sibi et successoribus suis recipiat et detineat. » Ad hæc cum nostri responderent: nos quidem nolle violentiam ecclesiis inferre, ne ista subtrahendo tot sacrilegia incurrerem* ⁴⁰⁵², *et sui sacramento pro ipso firmaverunt, dominica Esto mihi in Deum, se omnia hæc cum justitia et auctoritate sub anathemate confirmare*

et corroborare; nostris itidem firmantibus, si hoc, uti premissum est, compleret — et quod tamen nullo modo posse fieri sciebant —, me quoque investituris ecclesiarum, uti querebat, resulaturum, sicut in carta conventionis plenius poteritis videre. De traditione vero in nos et in nostros sic res se habet. Vix portas civitatis ingressi sumus, cum nostris infra menia secure vagantibus, quidam vulnerati, alii vero interfecti, omnes vero spoliati aut capti sunt. Ego tamen quasi pro levi causa non motus, bona et tranquilla mente usque ad januas beati Petri cum processione perveni. Ubi, ut ostenderem nullam Dei ⁴⁰⁵³ *disturbationem ex velle nostro procedere, in cunctorum astantium oculis et auribus hoc decretum promulgavi: « Ego Henricus* ⁴⁰⁵⁴ *Dei gratia Romanorum imperator augustus, confirmo Deo et sancto Petro, omnibus episcopis, abbatibus et omnibus ecclesiis, omnia quæ antecessores mei reges et imperatores eis concesserunt vel tradiderunt; et quæ illi pro spe æternæ retributionis obtulerunt Deo, ego peccator pro timore terribilis judicii ullo modo subtrahere recuso. » Hoc decreto* ⁴⁰⁵⁵ *et subscripto, petii ab eo, ut sicut in carta conventionis ejus scriptum est mihi adimpleret. Hæc carta* ⁴⁰⁵⁶ *conventionis ejus ad me* ⁴⁰⁵⁷: « Dominus papa precipiet episcopis presentibus in die coronationis regis, ut dimittant regalia regi, et regno quæ ad regnum pertinebant tempore Karoli, Lodoyci, Ottonis et Henrici, et aliorum predecessorum ejus, et scripto firmabit sub anathemate, ne eorum presentium vel absentium quisquam vel successores eorum intromittant se vel invadant eadem regalia, id est civitates, ducatus, marchias, comitatus, monetas, theloneum, marcham ⁴⁰⁵⁸, advocatias, omnia jura centurionum, id (664) est villicorum, curtes et villas quæ regni erant, cum omnibus pertinentiis suis, miliciam et castra; nec ipse regem et regnum super his ulterius inquietabit, et privilegio sub anathemate confirmabit ne posteri sui amplius inquietare presumant Regem benigne et honorifice suscipiet, et more predecessorum ejus catholicorum scienter non subtracto, coronabit; et ad tenendum ⁴⁰⁵⁹ cum his omnibus officii sui auxilio juvabit. Si dominus papa hæc regi non adimpleverit, ego Petrus Leonis juro, quod cum tota potentia mea tenebo me ad dominum regem. Obsides autem, nisi effugerint, reddemus altera die post coronationem regis. Si per papam remanserit ut non coronetur, similiter reddemus. Die dominico cum rex ad processionem venerit, obsides dabo Gracianum filium meum, et filium Wizonis filii mei, vel filium sororis meæ, si eum habere potuero. » Hæc

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁵⁰ componerem c. ⁴⁰⁵¹ quod c. ⁴⁰⁵² hoc loco quædam desunt; fiducialiter promisit epist. ⁴⁰⁵³ ecclesiarum dei epist. ⁴⁰⁵⁴ H. c. ⁴⁰⁵⁵ a me lecto et epist. ⁴⁰⁵⁶ H. est ep. ⁴⁰⁵⁷ Si rex adimpleverit domino papæ, sicut in alia conventionis cartula scriptum est, dominus p. ep. ed. Legg. II, p. 67. ⁴⁰⁵⁸ mercatum ed. ⁴⁰⁵⁹ t. regnum officii ed.

NOTÆ.

(662) Præsertim Benmonis librum intelligere videtur.

(663) Hæc epistola encyclica ex Udalrico Babenbergensi et Annalibus S. Dysihodi jam Legg. Vol II,

p. 70 edita est. In singulis verbis hic textus ab edito recedit.

(664) i. e. v. scriptor Treverensis addidisse videtur.

sunt sacramenta : « Ego Petrus Leonis juro vobis, quia dominus papa proximo die dominico adimplebit regi, quod in carta conventionis scriptum est. » Hec sunt sacramenta ex nostra parte : « Ego comes Herimannus. Ego comes Godefridus. Ego comes Fredericus. Ego Folmarus. Ego Adalbertus cancellarius juro vobis, quia dominus rex proxima quarta vel quinta feria ita principes jurare faciet et obsides dabit, sicut in carta conventionis scriptum est. » Cum ergo supradictæ postulationi insisterem, scilicet ut cum justicia et auctoritate promissam michi conventionem firmaret, universis in faciem ejus resistentibus et decreto suo planam heresim inclamantibus, scilicet episcopis, abbatibus, tam suis quam nostris, et omnibus ecclesiæ filiis, hoc, si salva pace ecclesiæ dici potest, privilegium proferre voluit : « Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Heinrico regi ejusque successoribus. Et divinæ legis institutione sanctitum est et sacris canonibus interdictum, ne sacerdotes curis secularibus occupentur, neve ad comitatum, nisi dampnatis ⁴⁰⁶⁰ eruendis aut pro aliis qui injuriam patiuntur, accedant. Unde et apostolus Paulus : « Secularia, inquit, judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad judicandum. » In regni autem vestri partibus episcopi vel abbates adeo curis secularibus occupantur, ut comitatum assidue frequentare et miliciam exercere cogantur; quæ nimirum aut vix aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibentur. Ministri enim altaris ministri curiæ sunt facti, quia civitates, ducatus, marchias, monetas, theloneum, curtes et cetera ad regni servicium pertinentia a regibus acceperunt. Unde etiam mos ecclesiæ intolerabilis inolevit, ut electi episcopi nullo modo consecrationem acciperent, nisi prius per manum regiam investirentur. Qua ex causa et symoniacæ heresis pravitas et ambitio nonnumquam tanta prevalet, ut nulla electione premissa episcopales cathedræ invaderentur, aliquando etiam vivis episcopis investiti sunt. His et aliis plurimis malis, quæ per investituram plerumque contingerent, predecessores nostri, Gregorius VII^{us} et Urbanus II^{us}, felicitis memoriæ pontifices, excitati, collectis frequenter conciliis episcopalibus, investuras illas manus laicæ dampnaverunt; et si qui clericorum per eam obtinuissent ecclesias, deponendos, datores quoque earum comunione privandos percensuerunt, juxta illud apostolicorum canonum capitulum, quod ita se habet : « Si quis episcopus, seculi potestatibus usus, ecclesiam per ipsos ⁴⁰⁶¹ optineat, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant. » Quorum vestigia subsequentes, et nos eorum sententiam episcopali concilio confirmavimus. Tibi itaque, fili karissime, Heinricæ rex, et nunc per officium nostrum Dei gratia Romanorum imperator, et regno regalia di-

mittenda precipimus, quæ ad regnum pertinebant manifeste tempore Karoli, Lodoyci et ceterorum predecessorum tuorum. Interdicimus etiam et sub anathematibus ⁴⁰⁶² districtione prohibemus, ne quis episcoporum vel abbatum, presentium vel futurorum, eadem regalia ⁴⁰⁶³ invadat, id est civitates, ducatus, marchias, comitatus, monetas, theloneum, mercatum, advocatias, jura centurionum, et curtes quæ regni erant, cum pertinentiis suis, miliciam et castra, nec se deinceps, nisi per gratiam regis, de ipsius regalibus intromittat. Sed nec posteris nostris liceat, qui post nos in apostolica sede successerint ⁴⁰⁶⁴, aut te aut regnum super hoc inquietare negotio. Porro ecclesias cum oblationibus Dei, hereditariis possessionibus, quæ ad regnum manifeste non ⁴⁰⁶⁵ pertinebant, liberas manere decernimus, sicut in die coronationis tuæ omnipotenti Domino in conspectu totius ecclesiæ promisisti. Oportet episcopos curis secularibus expeditos curam suorum agere populorum, nec ecclesiis suis abesse diutius. Ipsi enim pervigilant juxta apostolum Paulum, quasi rationem pro animabus eorum reddituri. »

3. Ut autem ex tenore epistolæ perpendere potes, o lector, res ista ad finem non est perducta, sed efficientibus his qui cum rege erant tanta ex hac re discrevit discordia, quod inter regis exercitum et Romanos acriter ad gradus Sancti Petri pugatum est, et rex papam captivum usque Viterbum adduxit et quosdam cardinales. Ubi rex, ut dicitur, cum in ecclesia respiceret picturas, videns Jacob luctantem cum angelo, domino papæ eandem quoque demonstravit picturam, dicens exemplo Jacob : Non dimittam te, nisi benedixeris mihi (Gen. xxxii, 26) (665). Tandemque a coacto domino papa non solum uactionem imperialem extorsit (Apr. 15), immo etiam juramenta, quod numquam in eum excommunicationis sententiam proferret. Quod cum ipse dominus papa, ut vir Dei timorem habens, firmiter observaret, prelati tamen ecclesiarum, vicem pii patris dolentes, a communione imperatoris abstinerunt. Hinc imperator contra ecclesias, hinc ecclesiæ contra imperatorem. — Sed fortassis, o lector! verbis me deridebis Horatii, dicendo :

Amphora cepit

Institui; vergente rota, cur urceus exit?

(De art. poet. v. 21.)

hoc significans, quod cum Alberonis promiserim gesta narrare, ad Romanorum pontificum atque regum facta me transtulerim. Sed ego tibi ejusdem verbis Horatii facile respondeo :

Nec primum medio, medium nec discrepat imo.

(Ib., v. 152.)

Tunc enim dominus Albero, Metensis clericus, solus inter omnes, immo contra omnes Metenses, domino papæ astitit, vivacique arte et consilio multa ad ho-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁶⁰ pro d. ed. ⁴⁰⁶¹ illos superscr. vel ipsos c. ⁴⁰⁶² anathemate c. ⁴⁰⁶³ bis scriptum c. ⁴⁰⁶⁴ successerint c. ⁴⁰⁶⁵ deest ed. Legg. II, p. 69.

NOTÆ.

(665) V. Ekkehardum a. 1111.

orem et utilitatem domini papæ et ad libertatem universalis æcclesiæ intrepidus peregit. Unde et regis indignationis severissimos motus contra se incitavit, quos mirandis artibus sæpissime evasit (666).

4. Cum enim rex nullam ecclesiis eligendi pontifices permetteret libertatem, in Metensi quoque civitate, expulso de sede venerabili viro Popone episcopo, quendam nobilem virum Alberonem nomine sua voluntate constituit episcopum; quem dominus Albero predictus, sepe Romam eundo, deponi fecit tandemque excommunicari, et in excommunicatione defunctum extra ecclesiam sepeliri (667), apostolicisque apicibus civitatem interdicti fecit a divinis, ita quod etiam sepultura defunctis negabatur (668). Litteras autem domini papæ interdicti sententiam continentes cum nemo Metim timore crudelissimæ mortis auderet afferre, ipse clericali toga linea se induit, et peplo muliebri caput et vultum involvit, et cappa de griseo panno se super induit, atque in specie peregrinæ mulieris, tanquam thus ad altare ferens, litteras domini papæ altari imposuit. Indeque reverens, canonicos, quos in ipsa ecclesia beati Stephani vidit, ad se convocavit, et quod litteras domini papæ in altari acciperent et reverenter legerent indixit. Illi autem, cum jam cum recognoscere inciperent, furere et constrepere, et sonitu campanæ populum civitatis in eum concitare accelerabant. Ipse vero, antequam ipsum possent comprehendere, in equum, quem ante fores æcclesiæ preparaverat, velocissimum ascendit et cursu citissimo aufugit. Quem cum homines civitatis illius, equites et pedites, usque ad villam quæ dicitur Arkenzei insequerentur, ipse forti equo in quo sedebat transnavavit Mosellam fluvium, et usque Rozeium castrum, in patrimonio ipsius episcopi Poponis situm, ad dominum suum pervenit. Consimili arte insidias regis, multotiens evasit.

5. Rex enim ipsi Romam cuncti omnes vias obstruxerat, et de morte ipsius omnibus fidelibus suis preceperat. Adversarium enim et inimicum regni eum publice pronunciaverat; ipse autem transfigurando se in diversas formas, per medios hostes transibat incognitus (669). Aliquando enim servos suos suis vestibus induerat, et ipse servili habitu illis ministrabat, equos procurabat, cenam preparabat, calciamenta detrahebat, reliquias servorum comedebat; aliquando inter mendicos ut mendicus ibat, aliquando cum mercatoribus, tanquam merces ferens; atque innumeris aliis modis se transformabat, non solummodo vestes mutando, immo etiam vultum, capillos, barbam fucis colorando. Dicitur quoque, quod ego tamen nescio, quod aliquando regi

et exercitui ejus, formam simulans contracti et sedens in asino, occurrit, et ab regina quinque solidos in elemosinam accepit. Additur quoque, sed ego nescio, quod in eodem itinere longius regis comitatus processum, sub specie mendici regis sub mensa locatus, audierit plurima ipsum regem cum regina et cum aliis suis fidelibus ocioso animo loquentem de his quæ contra papam machinatus erat, atque inter cetera de insidiis contra ipsum dominum Alberonem dispositis recitantem, et quot ⁴⁰⁶⁶ et quæ viæ ipsi Romam tendenti essent interclusæ. Quas regis insidias sic premunitus cum omnes evasisset, Romam perveniens, reginæ remandavit multas et magnas gratias pro accepto ab ipsa beneficio; ipsum enim se esse mandavit, cui quinque solidos sedenti in asino dedisset. Cumque rex ipsum Romam pervenisse intellexisset, non solum per terras, sed per mare quoque insidias illi preparavit, ne quo modo rediens evadere posset. Quod nec ipsum dominum Alberonem latuit; unde ipse Roma revertens cum Pisas venisset, sciens quod rex Pisanis quoque de morte ejus mandasset, portum navium non audebat per se ipsum adire, ne forte ab his qui preparati erant insidiatores ibi expectaretur; sed servus ejus pro se atque pro socio tanquam adhuc venturo navem conduxit. Die autem qua navis conducta a littore solvenda erat, servus ejus cum rebus suis navem ascendit; ipse autem intrare navem non audebat, eo quod plura a turba in portu ad spectaculum staret, inter quos etiam insidiatores suos esse timebat. Unde alio loco in preparata navicula piscatoris mare ascendit, et vix eo die navem precedentem consecutus est. Quam cum ascendere vellet, lapsus est in mare, et aliquandiu natans in equore, fune de puppe ⁴⁰⁶⁷ dejecto, tandem vix est attractus in navem. Qui cum in sero, siccatis vestibus, cum nautis comederet, ceperunt pulcherrimas manus ejus considerare et ex hoc perpendere quod homo plebeius non esset. Coacti autem idem fuerant nautæ a Pisanis fidem dare quod nullum ferentem litteras apostolici in navem suam reciperent. Unde et dicebant Alberoni se velle oculos ejus respicere, ne forte litteras contra dominum imperatorem deferret; et referebant ei qualiter mandatum super hac re a Pisanis accepissent fidemque dedissent. Ipse vero dominus Albero litteras absconderat in pixide eburnea serata, quam Tirio panno honeste involvebat, tanquam rem sacram; dicebatque esse sanctorum reliquias, quas de transmarinis partibus afferret; addebat quoque, illorum suffragio, cum in mari fluctuaret, se a periculo liberatum. Unde illi conterriti, reverentiam sacræ rei exhibentes, aperire

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁶⁶ quod *corr.* quot *c.* ⁴⁰⁶⁷ pape *c.*

NOTÆ.

(666) Cf. *Vitam Theogeri Metensis* alio volumine edendam.

(667) Cf. *Gesta metrica*, v. 27.

(668) Cf. etiam *Gesta episcoporum Metensium* infra edenda.

(669) Cf. *Gesta metr.*, v. 54 sqq.

non audebant. Sic hec et multa alia exasit pericula. A

6. In episcopatu Argentinensi quadam vice, dum regalium insidias sibi sciret in via qua iturus erat preparatas, nec aliorum jam declinare posset, clipeo et lancea et vestibus militaribus se adornans, forti sedens equo, per medium eorum ferebatur festinus, requirens subito ab eis, si Alberonem Metensem diabolum transeuntem ibi vidissent. Rex enim ad capiendum illum subito misisset ipsum, maledicebatque ei dicens: *Tam malas horas det et Deus, sicut ego habui tota nocte insequendo illum.* Sic mille artibus insidias regis eludere solebat.

7. Metenses vero tempore hujus discordiæ domum ejus, quam in civitate eorum habebat, bis destruxerant, bonis suis distractis. Sed ipse quoque bis compulit eos eandem reedificare et ablata restituere.

8. Tandem defuncto supradicto Popone episcopo (an. 1120), alium quoque absque voluntate regis fecit Metenses habere episcopum (670), quendam miræ sanctitatis virum. Qui cum consecratus esset in episcopum, non est in civitate receptus, sed infra paucos dies ad eternæ civitatis habitaculum translatus est. Post quem eos fecit habere episcopum Stephanum nomine, fratrem Rainaldi comitis de Monzon. Hoc amore comitis Rainaldi putabatur fecisse. Nam ipsi duo unum par amiciciæ esse videbantur. Unde etiam tempore predictæ discordiæ castrum suum Monzon ei commodaverat, ut guerram Metensibus inde inferret. Ex quo castro quodam tempore latenter intrans civitatem, in domum cujusdam viduæ declinavit. Maneque facto subito equum ascendens, per plateas sese ostentabat. Quo cognito, clamor per totam civitatem exorsus est, et quicumque equos habebant, ipsum persequuti sunt longe extra civitatem. Comes vero Rainaldus milites, sicut condixerant ipse et dominus Albero, in insidiis tenebat, et insultum in Metenses faciens, plurimos ex eis cepit. Contigit vero postea, comitem Rainaldum Metensibus confederari, acceptis muneribus, quæ excecant etiam corda sapientum, et defecit ab amicicia domini Alberonis. Quod ipse dominus Albero indignè ferens, minas graves in faciem ejus contra eum perculit, manifeste predicens quod magnum dedecus ex hac re ipsi esset proventurum, jubensque subito coram comite equos insellari, ad regem properando pervenit Heinricum, in ejus gratiam plenarie noviter redierat, et multa loquendo effecit,

quod ipse rex Monzon pervenit; et cum illud obsedisset, noctanter fugiens comes Baris exasit. Rex autem Monzon ⁴⁰⁶⁸ relinquens, Barim multo milite circumdat, et dum comitem ad dedicionem compulisset, captivum eum adduxit (671). Sed tandem multis precibus flexus dominus Albero, eum liberum et absolutum reduxit; et deinde amicicia eorum, quæ ad horam fuerat dissoluta, tam constanti firmitate consolidata, quod nullus casus sed neque mors eam dissolvere potuit.

9. Igitur dominus Albero jam in his diebus multum creverat dignitatibus et redditibus; primicerius enim jam factus fuerat Metensis ecclesiæ et archidiaconus et prepositus Sancti Arnualis. Archidiaconatum quoque in ecclesia Verdunensi adeptus fuerat, et in Tullensi ecclesia, de qua oriundus fuerat, archidiaconus et prepositus Sancti Gangulfi erat. Originem, inquam, habebat ex episcopatu Tullensi, nobilibus quidem parentibus (672). In quo episcopatu etiam, antequam a Treverensibus eligeretur, in patrimonio suo, quod Monasteriolum dicebatur (673), abbatiam construxerat, in qua regulares kanonicos magnæ religionis et sanctitatis viros collegit. Vocaturque claustrum Bellus Campus (674). Nostris enim temporibus nemo majori intentione studuit religiosos viros et litteratos circa se attrahere et eos diligere et suis beneficiis largiter honorare. Hospitalis quoque supra vires semper exstitit, et extraneos quosque dulciter et humane tractare solebat.

10. His ita se habentibus, contigit eum eligi ad archiepiscopatum Partonopolensem (675) temporibus Lotharii regis et imperatoris secundi (an. 1126); quem omnibus modis abnegans, suis effecit ingeniis, quod dominus Norbertus, vir famosæ religionis, ecclesiam eandem regendam suscepit (676). Ejusdem quoque imperatoris temporibus cum Alberstadensem ⁴⁰⁶⁹ venisset ecclesiam, clerici ejusdem civitatis jam ad sedem vacantem ut episcopum eligerent convenierant (677), et cum, studiis diversis existentibus, voluntates eorum in nullam possent convenire personam, audientes talem et tantum advenisse virum, omnes unanimiter convenerunt in ipsum. Quod cum ipse percepisset, relicto prandio, quod jam preparatum ipsi fuerat in domo cujusdam venerabilis personæ, Conradi camerarii, quem rex Heinricus excecari fecerat tempore predicti scismatis, eum jam sui manus abluere cepissent ituri ad pran-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁶⁸ monzon c. ⁴⁰⁶⁹ abberstadensem c.

NOTÆ.

(670) Theogerum scilicet, abbatem S. Georgii in Nigra Silva.

(671) Cf. Ekkehardum h. a.

(672) De his v. locum supra col. 1085, n. 142 ex cod. Aurexvallensi editum.

(673) Montreuil sive Monterol. De quo Calmet, Histor. Lothar. II (ed. a. 1746), p. 52 ita dicit: *Le château nommé Monsterol était près du lieu où est aujourd'hui l'abbaye de Belchamp . . . Ce château*

est aujourd'hui entièrement ruiné, il n'en reste que quelques vestiges, mais son nom subsiste encore dans une colline à un quart de lieue de l'abbaye.

(674) Bel-Champ.

(675) Magdeburgensem.

(676) Cf. Ann. Saxo a 1126, et V. S. Norberti.

(677) Hoc a. 1129 factum sit oportet, quo anno Otto episcopus depositus erat.

dium, ex improviso equum ascendit suosque se subito sequi precepit; et sic aufugit. Tandem, sedente domino papa Innocentio, regnante Lothario, Treverenses clerici, contra voluntatem omnium laicorum, eum elegerunt in archiepiscopum (an. 1131). Qualiter autem electio facta fuerit, ex tenore subscriptæ epistolæ, quam clerus domino Innocentio ⁴⁰⁷⁰ papæ transmisit, perpendere poteris. Est autem hæc epistola :

Beatissimo catholicæ ecclesiæ pontifici, personæ Treverensis ecclesiæ devotum obedientiæ et serviçii famulatum. Non te latet, pater reverende, qualiter ecclesia Treverensis jam per biennium proprio pastore viduata est. Nosti etiam, quod dominum Brunonem, quem unanimiter elegeramus, habere non potuimus; sed nos modo, labores et mala quæ interim sustinuumus supersedentes, novas angustias et pericula tibi denunciavimus, finemque illorum per tuæ paternitatis auxilium quam primum obtinere desideramus. Sane cum rex esset in civitate nostra (Apr.), et cum eo dominus Albanensis, episcopi quoque Metensis et Tullensis, et provinciæ nostræ barones, facto conventu ad eligendum pastorem, quinque nominavimus, ut facilius per concordiam unus illorum ab omnibus eligeretur. His nominatis, barones et omnes laici a nobis pro capiendò consilio in partem secedentes, moxque ad nos reversi, nullum de quinque sibi prenominatis, sed omnes uno ore Gebhardum illum Wirzeburgensem (678) petierunt; et quamvis nos illum justam reprobationis rationem ⁴⁰⁷¹ ostenderemus, tamen clamando, tumultuando, usque adeo in ea petitione perseveraverunt, quod plerique fratres nostri illis concordare ceperunt. Sic ea die infecto negotio dimissus est conventus. Postea vero nos pauci, non nostris viribus contra tantam multitudinem satis confisi, ab episcopis, Albanensi videlicet et Mettensi, consilium quesivimus, et tandem sic nos et causam nostram in manu et consilio eorum posuimus, ut de quacumque persona ipsi consulerent, dummodo illa tibi, pater, accepta foret, et dominus rex eam investire vellet, illam nos eligeremus. Quid plura? Loquuti sunt regi; deinde ad nos reversi, ut dominum Alberonem Metensis ⁴⁰⁷² ecclesiæ primicerium eligeremus, consuluerunt; et hunc domino regi placere ejusque favorem nobiscum in hoc fore dixerunt. Hac igitur fiducia animati, dum ad faciendam electionem conveniremus, palatinus comes, qui est ecclesiæ nostræ advocatus, ceterique nobiles et populus, ubi intentionem nostram persenserunt, facta turba et tumultu, penitus nos disturbaverunt, et tunc omnes dominum Gode-

fridum ⁴⁰⁷³⁻⁴⁰⁷⁴ (679), ecclesiæ nostræ prepositum, qui primus de quinque erat nominatus, sibi dari petierunt. Sed nos, quia, ut supra dictum est, obligati eramus, eorum petitioni satisfacere remuentes, electionem usque ad discessum regis et baronum distulimus. Nam in presentia eorum primicerium eligere nequaquam audebamus. Tunc rex discedens diem nobis Mogontiacæ denunciarit, ibi iudicio episcoporum se negotium nostrum velle tractare affirmans. Interea nos pauci, videlicet prepositus majoris domus, decanus, duo archidiaconi, prepositus Sancti Paulini, magister scolarum, custos, et alii 4 kanonici majoris domus, in choro nostro convenimus, et dominum Alberonem sub [ea ⁴⁰⁷⁵] quidem spe elegimus, videlicet si tibi, domine pater, placeret, et si dominus [rex ⁴⁰⁷⁶] eum, ut nobis episcopi Albanensis et Metensis promiserant, dono sui juris investire vellet. Sciebamus enim et adhuc vere scimus, iram et furorem laicorum nullo modo, nullo ingenio, nisi regia potestate et gratia, posse sedari. Quod autem ad electionem non plures fratres vocavimus, causa fuit timor quo timebamus cives nostros, qui, si forte rescissent, in jugulos nostros irruissent; et de quorundam fratrum nostrorum assensu minus sperabamus, quoniam prius eos timore mortis, ut credimus, territos, laicis favisse videramus, et tamen adhuc tunc ⁴⁰⁷⁶ plerique ad se delatam a nobis electionem benigna mente et verbis receperunt. Postea vero, ubi Moguntiam die statuto venimus (680), et electionem factam domino regi representavimus, ille gratia laicorum immutatus, non sperata benignitate nos audivit, nec causam nostram manu tenuit, et tandem a domino Albanensi ⁴⁰⁷⁷ promissionis supradictæ commotus, coram omnibus episcopis et principibus qui presentes erant, nunquam se domino ⁴⁰⁷⁸ Albanensi vel Metensi promississe testatus est quod aliquam de eligenda illa persona bonam voluntatem habuisset, nisi per assensum et concordiam omnium tam laicorum quam clericorum fieri potuisset. Sic confusi et frustrati ab eo recedentes, ubi domum venimus, omnem fere clerum, preter nos qui electionem feceramus, a nobis discordantem invenimus; et quotiens eos alloquimur et confortare temptamus, claustrorum destructionem, prebendarum suarum direptionem et ipsius vitæ periculum nobis pretendunt, et omnium istorum malorum nullum se invenire conclamant remedium. Majestatis igitur tuæ provoluti pedibus, per caritatem Jhesu Christi obsecramus, ut cito regis favorem, quem dominus Albanensis et Metensis nobis promiserant, acquiras; alioquin vero restat ut vel primum electum nostrum dominum videlicet Brunonem (681)

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁷⁰ I. c. sæpius. ⁴⁰⁷¹ [vocabulum deesse videtur, vel præbere vel aliud ejusmodi. ⁴⁰⁷² metensem c. ⁴⁰⁷³⁻⁴⁰⁷⁴ G. c. ⁴⁰⁷⁵ deest c. ⁴⁰⁷⁶ suverscr. c. ⁴⁰⁷⁷ albanensis c. ⁴⁰⁷⁸ a domino c.]

NOTÆ

(678) Gebhardus cathedra Wirzeburgensi dejectus erat.

(679) Gebhardum minus recte Honthemius dicit; cf. c. 11. — Godefridus præpositus majoris ecclesiæ in pluribus nominatur chartis, ap. Günther Cod.

dipl. Rheno-Mosell. I, p. 208 (a. 1129), 215, 225; Honthem Hist. I, p. 520, 526, 531, 535, etc.

(680) De hujus conventus tempore v. Jaffé, hist. Lotharii p. 105.

(681) De quo v. infra hoc cap.

nobis reddas, vel, salva tuæ paternitatis gratia, aliam nobis necessario incumbit eligere personam, in qua et cleri et populi vota concordent. Non equidem tam nos movent mala quæ ipsi sustinemus vel sustinenda expectamus, quam frequens fratrum nostrorum, clericorum, monachorum, sanctimonialium, orphanorum et viduarum ejulatio et querimonia, qua se omnibus periculis culpa nostra expositos misere conqueruntur.

11. Ut autem ex tenore hujus epistolæ perpendere potes, laici, tam liberi quam ministeriales ⁴⁰⁷⁹, electioni hujus personæ se opposuerunt; inter quos Lodoycus quidam burgravius, id est prefectus urbis, homo de familia æcclesiæ, omnium clericorum, qui huic electioni contradicere volebant, domos irrupit, et omnia bona eorum rapuit; immo, quod crudelius est, excellentiores totius æcclesiæ clericos et altioribus dignitatibus decoratos Metim ad requirendum electum properantes apud pontem Conchis (682) per insidias ceperunt, et equis et vestibis ablatis, horrendum dictu! nobiles personas etiam diris ictibus atque percussionibus perturbaverunt. Sed neque pigrum est nomina eorum memoriæ commendare, qui pro libertate æcclesiæ defendere conantibus ⁴⁰⁸⁰. Hii autem fuerunt viri strenui et in tribulatione probati et in fide constantes: Godefridus majoris domus prepositus, Folmarus decanus (683), Arnulfus archidiaconus, (684) (Theodericus et Bolso archidiaconi ⁴⁰⁸¹, dominus quoque Hillinus, adhuc eo tempore subdiaconus ⁴⁰⁸², qui proximo loco predicto domino Alberoni in sedem archiepiscopalem successit, et dominus Bruno, tunc Confluentinus prepositus, postea vero Coloniensis archiepiscopus, frater comitis Adolphi de Monte, quem ejus tribulationis tempore Treverenses, antequam dominum Alberonem denominassent, in archiepiscopum omnes unanimiter elegerant. Sed ipse multo labore a domino Innocentio papa absolutionem impetravit, quasdam lateantes causas pretendens. Dicebatur autem quod ambitione dicitur, licet dignitate minoris, episcopatus, hunc noluerit oblatum honorem recipere. Quod etiam ipse postea satis fecit probabile. Parvo enim ⁴⁰⁸³ interposito tempore, ipse in Francia ad studium existens, cum Colonienses quendam Godefridum Xanctensem prepositum communi cleri et populi consensu elegissent, hac fama comperta, statim reversus est, et eandem cassari cum fecisset electionem, eundem accepit episcopatum. (an. 1131, Dec. 25.)

12. His itaque hoc modo se habentibus, contigit apud Remensem civitatem colligi concilium, cui presidebat dominus Innocentius papa secundus (an. 1131.

A Octob.); ad quod concilium predictus dominus Albero atque clerici Treverenses diversis studiis convenerunt: isti enim ut electum suum eis reluctanter coactione domini papæ obtinerent nitentur; ille vero absolvi ab hoc onere et dignitates atque ecclesiastica beneficia, quæ propter inobedientiam suam amiserat, recuperare laborabat. Predictus enim dominus Innocentius ⁴⁰⁸⁴ papa, cum post ejus sepius iteratam jussionem hoc onus declinaret, cum ab omni officio et beneficio ecclesiastico suspendit. In hoc itaque concilio dominus papa rapti sublimem eum precepit, atque pluviali indutum inter archiepiscopos collocari, ducensque Viennam, et adhuc pro absolutione laborantem in archiepiscopum consecravit. Hujus rei fama cum ad Treveros pervenisset, **B** Lodoycus predictus burgravius conjurationem fecit, quod, si unquam dominus Albero civitatem Treverorum intraret, morti eum traderent; et ipse Lodoycus juramento tali addidit, quod ipse futurus esset primus qui in illum irrueret. Causa autem propter quam predictus Lodoycus in tantum se opponebat domino Alberoni, hoc erat: dominum Godefridum ⁴⁰⁸⁵ archiepiscopum suis artibus in tantum sibi subegerat, quod dicebat se in beneficio tenere palatium atque omnes redditus episcopales in illud deferendos, et quod ipse pascere deberet episcopum cum suis capellanis, et cetera omnia ad episcopatum pertinentia de suo esse beneficio; ad episcopum autem dicebat pertinere missas et ordinationes clericorum et consecrationes ecclesiarum celebrare; sui vero juris dicebat esse, terram regere omniaque in episcopatu disponere et miliciam tenere. Unde per singulos dies ad prandium episcopi sextarium vini et duos sextarios cervisicæ administrabat; ipse vero cum multitudine hominum in mensa sua, quasi magnus princeps, cotidie epulabatur splendide, stipatus caterva militum ubique incedebat, et omnibus modis toti terræ principabatur. Inde evenit quod tantum predictus episcopus odium omnium incurrit clericorum, eo quod ipse, spernens consilia et familiaritatem totius cleri, soli laico totum se dedisset, quod ad depositionem ejus ceperunt laborare (685). Ipse autem paupertate oppressus, coram adversariis suis succubuit. Predictus enim Lodoycus non tantum pecuniam, sed omnem quoque sapientiam et rationem ejus exhauserat; in utroque enim deficiebat, ut fieri assolet, quotiens aliquis, qui publicis utilitatibus invigilare debet, tanquam ignavus inertis desidia torpere volens, omnem curam et sollicitudinem suam in alium proicit, nec de se nec de alio volens esse sollicitus. Dicitur enim in proverbio: *Manticam clienti committas,*

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁷⁹ misteriales c. ⁴⁰⁸⁰ ita cod. conati sunt ed. ⁴⁰⁸¹ archidiaconi c. ⁴⁰⁸² subdiaconus post corr. subdiaconus c. ⁴⁰⁸³ bis scriptum c. ⁴⁰⁸⁴ I. c. sapius. ⁴⁰⁸⁵ G. c.

NOTÆ.

(682) Prope Conz ad Saravum fluvium. WYRTENB.

(685) Idem ap. Hontheim I, p. 520, 523, 530,

551, 555, etc. Günther I, p. 225 nominatur.

(684) Cf. Günther I, p. 225; Hontheim I. I.

(685) V. Gesta supra col. 1227 edita.

sed prudentiam consilii tui penes te ipsum reserva. A Ob similem quoque causam Hildericus rex Francorum a regno depositus est, et ei cui ipse commiserat regendum datum est, Pipino scilicet majori domus, domino papa Adriano approbante. Et quoniam Alberonem virum acris ingenii et in omnibus providum et sibi non futurum obnoxium presciebat Lodoycus, et quia non ferre dominum sed dominari didicerat, ideo ipsi opponerat. Sed visne hujus rei audire finem? audi :

Nec juga taurus amat; quæ tamen odit, habet.

(OVID. *Am.* III, 11, v. 36.)

Hac enim conjuratione comperta, dominus Albero archiepiscopus, cum prius, tanquam episcopalis officii onus subterfugiens, sese a commissa sibi civitate subtraheret, nunc haud aliter quam fluvius, qui obice clausus cum prius silenti tractu quietus incederet, obstaculi quasi indignans obpositionem, strepitu tumultuanti undisque spumantibus littora fatigat claustraque disrumpit, ut vir inexpugnabilis et inperterritus, collecto multo milite, Treverim adiit. Cui clerici ad Albam portam (686) cum sollempni processione obviantes, honorifice cum hymnis et laudibus studio magno eum susceperunt. Lodoycus vero et sui conjurati similiter ei occurrentes, cum vidissent eum tam magna manu militum stipatum, obstupescerunt et mente confusi, pacem statim simulaverunt et inter omnes primus Lodoycus ad salutandum blanda et humili voce ad dominum suum festinavit, et ad ejus osculum accessit.

15. Pretereundum non est quod cum dominus Albero archiepiscopus venisset Aquisgrani ad curiam imperatoris (*An.* 1152, *Apr.*), Lotharius rex noluit eum investire regalibus, eo quod ante recepisset consecrationem episcopalem, quam suam requisivisset investituram; et omnino, ut credebatur, rex se ei opposuisset, nisi quod ipsum talem virum esse sciebat, qui facile totum orbem sui imperii contra ipsum commoveret; unde et levem satisfactionem ab ipso recepit. Cum enim ex comuni consilio principum juramentum regi obtulisset, quod non ad diminutionem sui honoris hoc factum esset, sed a domino papa coactus ad consecrationem accessisset, dominus rex juramentum ⁴⁰⁸⁶ ei remisit, et regalia sceptro regni ei concessit. In eadem quoque curia Lotharingiæ ducem Symonem, fratrem regis (687), excommunicatum pronunciavit, et in die sancto paschæ, dum legeretur evangelium, cum exire æcclesiam compulit (688). (*An.* 1152, *Apr.* 10.)

14. Nec hoc silentio dandum, quod, cum acceptis regalibus Treverim intraturus esset, inter omnes

reditus episcopales non potuit tantum reperiri unde prima die posset ei servicium preparari. Omnia enim ad episcopatum pertinentia aut oppignerata erant, aut predictus Lodoycus et sui conjurati ea se in beneficio tenere dicebant. Eapropter dominus archiepiscopus aliquid contra paupertatem providens, a domino papa Innocentio impetraverat, quod reditus ecclesiasticos, quos ante episcopatum tenuerat, per spacium trium annorum ei tenere concessit. Cumque vinum et annonam suam et cetera ad victum suum pertinentia secundum antiquam consuetudinem in palatium deferrent, predictus Lodoycus omnia includens, non nisi quantum sibi placebat, sicut cum antecessoribus suis consueverat, ei per singulos dies distribuebat; cetera vero ipse cum suis expendebat. Quod cum dominus archiepiscopus aliquandiu tolerasset, ille Lodoycus in tantum patientia ejus abusus est, quod quadam die in postmeridiano, cum extranei quidam ad curiam venissent archiepiscopi, et ipse, ut consuetum est, curiis juberet propinari, et cum venissent ministri ejus ad palatium pro vino, procurator Lodoyci respondit se nichil dare illis, nisi dominus Lodoycus preciperet. Hæc et his similia cum sepe passus esset, tandem visum est ei hoc malum intolerabile. Eapropter Palaciolum, Julii Cesaris castrum, juxta civitatem situm, eo tempore situ et vetustate dirutum et inhabitabile, multis sumptibus restruxit, et victualia sua illuc deferri jussit; et tunc sarcasum talem protulit: *Nunc habeat Lodoycus suum palatium.* Postea vero per triennium mansionem ibi faciens, studium suum ad hoc omnino adhibuit, ut redditus episcopales absolutos faceret, et curiam Humahc (689) pro 500 marcis redemit, quam predecessor ejus dominus Meinerus invadiaverat; et cetera fere omnia ad episcopatum pertinentia dominus Albero redemit, a domino Godefrido archiepiscopo aut invadiata aut in beneficium data. Tandem Lodoycus vacuum suis sumptibus servans palacium, ad tantam devenit humilitatem, quod nudis pedibus in lancis Palaciolo ad pedes se provolvit archiepiscopi, misericordiam petens et palatium resignans.

15. His diebus dominus archiepiscopus multa colligendo factus est valde habundans in rebus, et cotidie succrescens, ad quedam magna quæ mente gerebat preparationem faciebat. Abbatiam enim sancti Maximini, ex antiquis privilegiis (690) æcclesiæ suæ in fundo beati Petri sitam et de jure antiquo ad suam pertinere dispositionem intelligens, omnino animam apposuit, quomodo eam de potestate regis

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁸⁶ ei i. ei. c.

NOTÆ.

Gunther I, p. 124; Hontheim minus recte Limbach legit.

(690) In falso Dagoberti regis diplomate, Hontheim Hist. I, p. 76, ecclesia « in prædio S. Petri constructa » dicitur. De hac re archiepiscopus et abbates diu litigasse notissimum est.

(686) De qua v. Gesta c. 5.

(687) Natum Theoderico duce et Hadwide vidua Gebhardi de Supplenburg.

(688) De ejus reconciliatione a 1152, v. Simonis et Alberonis chartas ap. Hontheim Hist. I, p. 519, 520.

(689) Fortasse Hunbach in Popponis charta, ap.

eriperet et suæ æcclesiæ restitueret. Propter quod in expeditionem Italicam cum rege Lothario profectus est (an. 136) cum centum militibus secundum estimationem (691), sed secundum veritatem cum sexaginta septem; pulsoque Rogerio rege Sicelio de finibus Apuliæ, quam occupaverat, dataque ea Reinaldo duci, et recuperatis beati Petri regalibus, cum imperator reverteretur, in valle Tridentina communi mortalium sorte in fata lapsus est. Ipse autem dominus archiepiscopus a domino papa Innocentio legacionis officio decoratus (692) cum reverteretur (an. 137), ad montem Romaricum (693) perveniens, audivit, fama referente, quod comes Otto de Reneka ex acie regis ab Italia mandaverat fratribus duobus Guarnero et Johanni de Nantersburch (694), quod castrum suum Arraz per insidias caperent, et hoc effectui fore mancipatum. Cumque post multos labores quietem sperasset, et nunc denuo videret tot tantasque sibi imminere curas, animum viriliter contra adversa obfirmans, per coronam suam juravit se nunquam barbam suam rasurum, nisi et suum castrum Arraz prius recuperasset, et illorum fratrum, Guarneri scilicet et Johannis, Nantersburch destruxisset. Colligens quoque omnes Tullensis et Metensis terræ principes, cum magna milicia Treverim pervenit, et utrumque castrum, Arraz scilicet et Nantersburch, simul obsidione cinxit, et Nantersburch destructo atque Arraz recuperato, cum triumpho magno Treveris reversus est. Taciturnitati quoque denegandum videtur quod predictus dominus Albero ab eadem expeditione revertens, predecessoris sui archiepiscopi Meineri reliquias Parmæ per vim abstulit, et Treverim secum attulit. Prædictus enim dominus Meinerus Conradum, postea regem, cum Lothario esset superpositus, ut vir magnanimus excommunicavit. Unde pro negociis æcclesiæ suæ ipsum Romam properantem idem dominus Conradus, postea rex, cepit, et Parmæ pro magna pecunia loco pignoris posuit. Ubi etiam in carcere defunctus est (695). Idem autem Conradus⁴⁰⁸⁷, tunc superpositus rex, in predicta expeditione Lothario regi reconciliatus est, et domino Alberoni archiepiscopo, quia penes eum regni videbat robur et mentem existere, sese familiaritate magna et servitio adjunxit; et tanta tunc conjuncti sunt amicitia, quod

post obitum Lotharii imperatoris omni studio dominus Albero elaborans, contradicentibus fere omnibus regni principibus, cum in regnum sublimari⁴⁰⁸⁸..... Effecit enim sua magna industria, quod dux Fridericus, frater Conradi regis, et Bochus Wangionum episcopus, cum ipso Conrado ad colloquium Confluentiam convenerunt (an. 1158). Ad quod colloquium Coloniensis archiepiscopus Arnulfus occurrit; et tandem post multa consilia dominus Alberto archiepiscopus Conradum in regem elevavit (Mart. 7), et Aquasgrani cum magna deducens multitudine, regali unctione confirmavit in regnum (Mart. 15) (696). Postea cum Saxones cum duce Heinrico, Lotharii regis genero, diem et locum Conrado regi Heresvelde prescripsissent ut belli discrimine decernerent utrum recte regnare inciperet nec ne, et dominus archiepiscopus se venturum cum 20 militibus cum promisisset: quingentos adduxit milites, et triginta vini carratas et immensam copiam victualium secum advexit, carris fere opinione infinitis. Ibi Albertus junior, tunc Magontinus episcopus, omnimodis laborabat, ut ad majorem discordiam hoc malum excresceret. Ipse autem dominus Albero Dei adjutorio elaboravit, quod in pace ab invicem separati sunt, cum tamen multa milia magno odio ad pugnandum convenissent. Ipse vero archiepiscopus Albero, omnibus in pace compositis, singulis principibus singulas misit vini carratas, et maxime Saxonibus. Et notanda in hac re subtilitas ingenii domini Alberonis. Perpendit enim plus conferre ad victoriam atque ad accendendos animos virorum vini copiam et aliorum victualium quam multa milia famelicorum.

16. His ita peractis, abbatiam sancti Maximini pro hoc atque aliis servitiis a rege Conrado accepit (697). Patronatum enim predictæ æcclesiæ, quem rex longo tempore tenuerat, ipsi rex restituit. Hac re per famæ volatilem auram comperta, monachi, qui tunc temporis in ecclesia predicta valde enormiter vixerant, omne argentum et aurum, quod in diebus illis in monasterio illo multum habundabat in textis tabulis, imaginibus variisque ornamentis, lapidesque preciosos et gemmas (698), ante reditum archiepiscopi colligentes, comiti de Namuco, qui eo tempore terram de Luzelenburch tenebat (699), de-

VARIE LECTIONES.

⁴⁰⁸⁷ C. c. ⁴⁰⁸⁸ vocabulum deest c. procuravit ed.

NOTÆ.

(691) In Conradi III diplomate hac de re edito, Hontheim Hist. I, p. 542, legitur: *cum..... archiepiscopus Adalbero..... eidem imperatori (Lothario) pro hoc maxime consequendo beneficio in expeditione Apuliæ cum magno periculo et sumptu fideliter deservisset, etc.*

(692) V. Innocentii bullam ap. Gunther Cod. dipl. I, p. 226. Cf. Hontheim Hist. I, p. 556.

(693) Remiremont.

(694) Prope Lutzerath, ut notat Hontheimius.

(695) V. supra Gesta cont. c. 28.

(696) Jaffé hist. Conradi III, p. 5.

(697) Diploma editum est ap. Hontheim I, p.

541.

(698) *Verum ut novo præsulī (abbati Sigero) suæque ecclesiæ caverent, asportata ecclesiæ pretiosiore suppellectile, utensilibus etiam quibusdam confractis. ut facilius transferrent, in diversa dispersi (monachi) cum privilegiis monasterii antiquioribus, quorum non exigua pars eo tumultu periit. Ex prologo Libri aurei ms. S. Maximini. WYTT.*

(699) Henricus, cognomento Cæcus, comes Namurcensis, qui duxerat filiam Conradi Luxemburgensis, et Luxemburgensem comitatum adeptus est a. 1156. Id.

derunt, ut arma auxiliaria eis ferret, et quia advocatus A esset ecclesiae (700), dominium archiepiscopi et potestatem ab eis suis viribus removeret. Nunc opus est animis (701); nunc sese nobis insuperabilis offert materia, et quæ non meum dissolutum stilum, sed magnum quempiam requirat poetam. Quis enim dictis equare possit fortia facta hujus viri Alberonis atque suorum contra tyrannum predictum, arte, ferro, flamma, fame atque inexplicabilibus Martis casibus per septem annos decertantium? Hæc viribus Homeri sufficiens esset materia, si tamen ipse materiae sufficeret. Quod si singulorum hinc inde facta virorum inclita et in Martiis congressionibus varios belli eventus et nunc horum nunc illoꝝ cedentium vel impellentium diversas fortunas poetica vellem arte simulare, vel secundum historicorum B peritiam, singula callida narratione renovando, tanquam ea ante oculos videas fieri, tibi, o lector, representem: aut oneri, quod verum est, succumbere⁴⁰⁸⁹, aut non impar Virgilio vel Stacio, Tito Livio⁴⁰⁹⁰ vel Josepho invenirem. Quod si etiam sufficerem, non esset tibia tanti⁴⁰⁹¹. Minus enim esset hoc opere, propter quod fit, opus. Sed nec puto, eum solum, qui hoc bene perficeret, minus laudandum quam omnes eos quorum gesta proprie expressisset. Sed nunc nichil aliud a me expectes, nisi quod summam singula perstringam, ne penitus eterna oblivione deleantur.

17. Eo igitur tempore, cum vacaret ecclesia sancti Maximini pastore, elegerunt monachi abbatem monachum quendam de ecclesia Leodicensi, fratrem C quorundam qui consilarii erant comitis Namucensis, ideo ut illorum consiliis acrius in furorem suum comes cotidie accenderetur. Quem (702) Romam magnis sumptibus ducentes, contra voluntatem archiepiscopi a domino papa Innocentio benedici fecerunt in abbatem; et (703) ammiratæ sunt turbæ de tam subita rerum mutatione, scilicet quod Romana ecclesia talem tantumque virum tam graviter molestavit, qui tot labores totque pericula pro ipsa sustinuerat, et qui tam nuper in tanta gratia apostolicæ sedis exstiterat, qui et pro papa Innocentio Lothario regi in tantum se opposuerat in expeditione supra dicta, quod ipse archiepiscopus et rex ab invicem non sereno animo discesserant (704).

18. Preterea tempore hujus guerræ quæ erat inter archiepiscopum et comitem, fratres de ecclesia

Confluentina eum quoque infestare ceperunt. Prepositum enim contra [ejus⁴⁰⁹²] voluntatem elegerunt, virum nobilem dominum Lodoycum de Ysenburch; cum quo Romam magnis expensis pergentes, litteras apostolicas retulerunt domino archiepiscopo suæ voluntati contrarias. Quas cum domino archiepiscopo in sinodo residenti obtulissent, ipse ex animi commotione ipsas in terram dejecit. Unde apud dominum papam Innocentium accusatus, ab ipso est vocatus ad diem prescriptum. Et cum ad diem non venisset, episcopali est officio suspensus. Hæc mala omnia venerunt simul super illum, et de omnibus his liberavit eum Dominus. Romam enim veniens effecit, quod abbas Sancti Maximini obedientiam ei promisit et juramento ei fidelitatem fecit et electionem Confluentinorum cassavit (an. 1140). His absolutis, ad comitem redeamus.

19. Comes itaque in principio hujus discordiæ ex inproviso, antequam domino suo fidelitatem contraxisset, cum mille quingentis militibus Treverensi appropinquat civitati; et Treviri non erant premuniti, nec vallo nec muro adhuc cincti, et longa pace bello dissueti, et ipse archiepiscopus aberat, in curia regis existens. Potuissetque civitatem tunc multum gravasse, si Deus hoc malum non avertisset. Sed comes Fridericus de Vianna (705) tunc forte fortuito erat in civitate, et occurrens Namucensi, multis persuasionibus eum redire fecit, demonstrans magnam fore ipsi et perpetuam infamiam, si quid tale contra dominum suum committeret, antequam dominio suo renunciasset; presertim contra majestatem regiam hoc fore, si archiepiscopo ex mandato regis in curia comoranti malum aliquod inferret. Reversus autem a curia archiepiscopus omnibus modis ad pacem cepit laborare et comitem a cepto revocare furore. Ille autem per episcopatum incendia, rapinas, cedes exercebat. Tandem archiepiscopus cepit sese defendere. Et quia nunc ad finem propero, multa pertransiens, summam gestorum hæc colligo.

20. Rodolfi montem (706) bis cinxit et secunda obsidione destruxit, castrum scilicet, quod omnibus modis insuperabile videbatur. Novum castrum, quod Mercurii mons dicitur (707), edificavit, timens ne D Namucensis montem illum occuparet, quod quasi in corde terræ suæ erat. Mandersceat castrum (708), natura loci munitissimum, cepit et usque ad obitum

VARIE LECTIONES.

⁴⁰⁸⁹ succumbere c. ⁴⁰⁹⁰ Ivvo c. (e. corr.). ⁴⁰⁹¹ quædam deesse videntur. ⁴⁰⁹² deest c.

NOTÆ.

(700) De qua cf. Zyllesius: Defensio abbatiae imperialis S. Maximini, c. 3.

(701) Cf. Virg. Æn. vi, 261.

(702) Sigerum; cui Innocentius papa a. 1140. privilegia et immunitatem confirmavit; Hontheim Hist. I, p. 545.

(703) Huc pertinet epistola 179 S. Bernardi a. 1140 scripta, qua Alberonis partes apud Innocentium II papam tuetur. Ejusdem argumenti est epistola 180. WYTT. Quas vide ap. Hontheim Hist. I, p.

546.

(704) Cf. Gesta metr. v. 140 sqq.

(705) Viandem.

(706) Rudolfsberg arx erat Luxemburgensis, Treviris haud procul dissita ad ripam Saræ. WYTT, Roulmont dicitur, Hontheim I, pag. 554; Rudolfsberg, Gunther I, p. 336.

(707) Montmédy.

(708) Manderscheid.

suum retinuit. Gerlandam (709), Zolveram (710) cepit, et 50 munitiones comitis Namucensis aut cepit aut destruxit. Epternacum quoque cepit, in quo comes militiam tenere solebat. Sed inter primam et secundam Rodulfi montis obsidionem bello congressi sunt archiepiscopus et comes in aperto campo. Quod tale fuit. Cum primo archiepiscopus Rodulfi montem obsidisset, comes Palaciolum invasit, et ignem in ecclesiam sanctæ Mariæ injiciens, municionem quoque archiepiscopi cremare sperabat. Quæ fama cum ad archiepiscopum pervenisset, obsidione soluta, tota nocte properavit cum militia sua, ut inproviso hosti superveniens, inopinato terrore concusso suas vires ostenderet. Comes vero per exploratores ejus presentiens adventum archiepiscopi, in fugam conversus, nocte illa in villam episcopi Witelich se recepit; equos et homines reficere volens, et nichil repperiens, villam totam concremavit; et inde transiens, cum juxta abbatiam quæ Claustrum dicitur (711) pausare vellet et panem frangeret—famelicus enim erat—, exercitus archiepiscopi jam sibi imminere prenunciabatur; et ipse velociter cum suis fugam arripens, cuidam de fratribus ad se vocato per adjurationem contestans injunxit, ut archiepiscopo se insequenti hec verba referret: *Deus non meliorem diem vel noctem ei scilicet archiepiscopo, concedat, quam duos dies et duas noctes continue habui. Qui cum duobus diebus jejunaverim, etiam tertio die pauxillo panis me vellem refocillare, ab eo non sum permissus.* Consequens ergo archiepiscopus comitem, cum eo pugnam acrem commisit. Comesque terga vertens, beneficio velocis equi vix aufugit, suorum plurimis captis, multis etiam cecis. Indeque archiepiscopus ad Rodulfi montem revertens, ut supra dictum est, destruxit (an. 1144?). Tandem comes omnibus viribus deficiens, per regem Conradum, in expeditionem Jerosolimitanam tunc itarum, apud Spiram, gratiam domini archiepiscopi magno labore multisque conatibus requisivit, et cum magna difficultate impetravit; jurisjurandi religione confirmans, quod pro hac causa contra ecclesiam Treverensem de cetero arma nullatenus ferret, et quod Rodulfi montem nec reedificaret nec reedificari permetteret, et quod Mandersecat nunquam per vim vel extor-

sionem aliquam repeteret (712) (an. 1146, Dec., 1147, Jan.). Epternacum vero et cetera castra sive

municiones ejus domnus archiepiscopus comiti reddidit, et de beneficiis, quæ in casamento comes plurima tenuerat ab ecclesia Treverensi, archiepiscopus ea reddidit quæ tempore hujus discordiæ suis non dederat fautoribus. Sicque et abbatiam obtinuit et de comite gloriosam victoriam. Post hoc alia quoque multa perfecit.

21. Arraz enim castrum suum comes Fridericus de Vianna, cum unius turris custos ab archiepiscopo esset constitutus (715), totum sibi usurpaverat, et rapinas multas in flumine Mosella exercebat. Quod iterum recuperans, comitem Fridericum inde ejecit. Post hec omnia multum exhaustus ⁴⁰⁹³ propter magnas et varias expensas quas in guerra fecerat, pacem de cetero habuit; quia post hec nemo bello ipsum lacescere attemptavit; et plurima denuo recolligens, palatium suum et omnia castra sua multo vino et omnium victualium genere implevit, ne, si quis cum iterum injuria aliqua provocaret, inparatus inveniretur.

22. In diebus illis (1147) contigit, dominum Eugenium papam in Franciam venire; cui ipse Proviniaco (714) cum occurrisset, pascha cum ipso Parisius celebravit (Apr. 20), et ibi ecclesiæ suæ privilegia et de primatu æcclesiæ suæ et de abbatia sancti Maximini renovando roboravit (715); ibique a domino papa et a rege Franciæ Lodoyco atque a comite Theobaldo (716) valde decentibus donis honoratus est. Indeque recessurus, dominum papam ad domum suam invitavit. Clericum quoque quendam Baldricum nomine (717), juvenem etate, de episcopatu Leodicensi ex castello Florinensi (718) ortum, cum audivisset in curia domini papæ causas dicentem et sepe apposite perorantem, secum a Parisius Treverim adduxit, et magistrum scolarum in domo sancti Petri constituit; et quamdiu vixit, valde eum carum et familiarem habuit. Nec longo interjecto tempore predictus rex Franciæ et filius Theobaldi comitis Henricus transitum habuerunt per villam sancti Arnualis (719); quod domnus archiepiscopus presciens, servitium utrique seorsum tam grande et tam magnificum transmisit, quod ipsis nec prescientibus ex inproviso dum offerretur, valde sunt ammirati.

23. Eodem vero anno, dominica qua cantatur. Ad te levavi, domnus papa Eugenius Treverim venit, sicut, invitatus a domino archiepiscopo fuerat, et

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁹³ exhaustus c.

NOTÆ.

(709) Cujus situm nemo indicat.

(710) Vulgo Zolver dictum, in territorio ducatus Luxemburgensis, quatuor leucas et dimidiam a Luxemburgo situm. Supra collem, hodie der Zollwerknopf dictum, olim hujus familiæ castrum existebat, cujus hodie nequidem rudera vel minima exstant. WYTT.

(711) Scilicet Himmerode; cf. Alberonis chartam a. 1138, ap. Honth. Hist. I, p. 559: « et locum illum Claustrum appellari fecimus. »

(712) V. Conradi regis diploma hac de re datum,

Hontheim Hist. I, p. 554.

(715) V. diploma hac de re datum notatu dignum ap. Hontheim Hist. I, p. 557.

(714) Provins.

(715) Eugenii bullam vide apud Hontheim Hist. I, p. 556.

(716) Blesensi, Carnotensi ac Trecensi.

(717) Libri hujus scriptorem.

(718) Florines.

(719) In Lotharingia.

sabbato (*Nov. 29*) ante predictam dominicam in A ecclesia sancti Eucharri honorifice hospitatus est. In ipsa autem dominica (*Nov. 30*) cum maxima veneratione a clero et populo cum inconsuetæ processionis ornatu atque recordabili sollempnitate in templum est introductus, conducen-
 tibus eum a dextris domno Alberone, a sinistris vero Arnulfo Coloniensium archiepiscopo, pre-
 cedentibus vero multis episcopis Germaniæ, Bel-
 gicæ, Franciæ, Angliæ, Burgundiæ, Lombardiæ, Tus-
 sciæ, et ex omni natione quæ sub celo est. Sed nec
 cardinales enumerare piget, qui cum domino papa
 Eugenio ⁴⁰⁹⁴ Treverim venerunt. Viri enim fuere
 vultu, habitu, gestu, scientia, moribus honorabiles,
 et pro sua magna honestate immortalis recordatione
 digni. Hæc autem eorum sunt nomina, quæ melius
 in libro vitæ utinam scripta sint (720) : episcopi
 cardinales : Albericus Hostiensis, Himerus Tuscu-
 lanus; presbiteri : Guido Summanus, Haribertus
 S. Anastasiæ, magister Guidodens, vir valde litte-
 ratus, legum et juris peritus, Julius S. Marcelli,
 Hugo Novariensis, magister Hubaldus, Gislebertus
 S. Marci, Johannes Papiro; ex diaconis autem : vir
 nobilis genere Ottavianus, et moribus nobilior, ho-
 nestate et liberalitate notandus, specialis amator
 Theutonicorum, Guido Cremensis, vir alti sanguinis
 valdeque curialis et honestus dulcique eloquio; Odo
 Bone case, mansuetissimus homo, ex Romanis ortus
 nobilibus, omnibus affabilis et pius; Johannes quo-
 que S. Mariæ novæ, vir dulcissimæ affabilitatis,
 sanctimonia morumque exornatione decoratus; Gre-
 gorius quoque S. Angeli, vir ingenii vivacis, prom-
 ptus et expeditus ad omnia quæ honestati et ecclesiæ
 Dei utilitati conveniunt. Quid dicam de Jacincto,
 qui omnem jacinctum splendore suæ virtutis vince-
 bat, qui eloquii sui dulcedine omnes in amorem sui
 trahebat, quem audire atque videre, honestatem
 discere erat? Sed nec Guidonem tacebo Pisanum,
 virum prudentissimum et breviluquo notabilem.
 His omnibus archiepiscopus per duodecim ebdoma-
 das continue largitus est necessaria in tanta habun-
 dantia, quod ipsi quoque fatebantur, copiam plene
 cornu venisse ad ipsos. Quid referam de superven-
 ientibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ar-
 chidiaconibus, prepositis, ducibus, comitibus, ad
 domnum papam Treverim venientibus, quorum ne
 unum quidem largitatis reliquit immunem? Natalis
 Domini sollempnitatem tunc Treveris celebratam
 quis ita dictis explicare queat ⁴⁰⁹⁵, ut, tu, qui non
 videris, intelligere vel imaginari possis? Quam putas
 pompam processionis in die sancto fuisse, cum do-
 minus papa cum nacco equitans, precedentibus
 cardinalibus et episcoporum multitudine, in equis
 albo coopertis, ad ecclesiam sancti Paulini proces-

sit, indeque revertens, missarum sollempnia cum
 tanta populi frequentia peregit, quod in tota sancti
 Petri æcclesia nec spacium pedis vacuum reperire
 posses. Quid si dicerem, qualiter in die sancto, sol-
 lempni peracto officio, ex una parte dominus papa
 cum suis cardinalibus, et ex obposita parte dominus
 archiepiscopus cum illis qui illuc convenerant epi-
 scopis, infulati in mensis ex adverso oppositis resi-
 debant? Qua arte aliquis tot et tantas computare
 queat expensas? Dicerem quidem, quod ante domini
 papæ adventum ⁴⁰⁹⁶, domum quæ papæ dicitur, tria
 habentem intersticia secundum altitudinem, infra
 sex ebdomadas construxit, et domum quæ Jeru-
 salem dicitur fere destructam reparavit. Sed quam-
 vis taceam, res ipsa loquetur et in memoriam revo-
 cabit.

24. Nunc ad hoc transeo, quod dominus papa
 Eugenius a Treveris recedens, Remis celebraturus
 concilium mediante quadragesima pervenit (*an. 1148,*
Mart. 17). Ad quod concilium dominus archiepi-
 scopus Albero tam magnifice pervenit, quod om-
 nium oculos in se et ora aperuit. In camerula au-
 tem de corio facta, lineo panno intrinsecus decenter
 obducta, inter duos ferebatur equos, quod cunctis
 visu erat mirabile. Senectute enim jam laborabat,
 longisque fractus deficiebat laboribus. In hoc igitur
 concilio prior in ordine cunctis residens episcopis,
 relegi de primatu sedis suæ plurima fecit privilegia
 super omnem Belgicam, Galliam atque Germaniam.
 Quibus auditis, Remensis archiepiscopus non me-
 diocriter turbatus est. Unde et homines illius cum
 hominibus suis turbationem facientes, aliquos ex eis
 vulneraverunt. Quod ipse dominus archiepiscopus
 Albero valde ferens indigne, minabatur, Ivodio (721)
 se sessurum et Remensem vastaturum episcopatum.
 Tandemque ad hunc finem res est perducta, quod
 Remensis archiepiscopus cum Suessionensi ad ho-
 spicium pervenit et homines qui hanc culpam com-
 miserant in ejus potestatem dedit.

25. Eodem anno mense Septembrio cum palatinus
 Herimannus castrum Tris (722) occupasset et edi-
 ficiis firmasset, Otto comes de Reneca castrum pre-
 dictum cum terra attinenti huic archiepiscopo et
 ecclesiæ suæ dedit, ut ipse illud recuperaret. Qua-
 propter castrum predictum obsedit. Palatinus au-
 tem collectis omnibus viribus suis ad liberandum
 castrum venit; ad introitum silvæ, quæ castro ⁴⁰⁹⁷
 adjacet, castra metatus est. Archiepiscopus vero ex
 opposita parte, acie instructa equitum peditumque,
 per tres dies ejus prestolabatur adventum. Illic vi-
 deres galeas nitentes, loricas splendore diem supe-
 rantes, clipeos corusco sole circumpositos montes
 illustrantes. O quam intrepidus vultus virorum con-
 spiceres! Quam impacienter moram hostis tardan-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰⁹⁵ E. c. ⁴⁰⁹⁶ quat c. ⁴⁰⁹⁶ adventu c. ⁴⁰⁹⁷ castro c.

NOTÆ.

(720) Quibuscum cf. subscriptiones in Eugenii
 chartis, ap. Günther I, p. 311, etc.

(721) Ivois.
 (722) Treis.

tis ferebant! Quæ prelude militum cerneret pugnam
 simulantium in armis! Quam brevi spacio equum
 ferocem circumferri videres! Quales militum obviationes
 in equis, quali hastas fragore discindi perspiceres!
 Quales audires clamores horum insequentium,
 illorum terga vertentium! Qua arte simulatam
 attenderes fugam, quam subitas modo fugientium
 reflexiones, et precipiti cursu versam fortunam
 eorum qui jam sequebantur terga impellentium!
 Ibi notares milites modo condensatos, modo subito sese
 aperire, incursantemque hostem ingeniose quasi cedendo
 in sinum recipere, reflexisque cornibus eum
 concludere; mille ibi artes, mille fallendi modos
 discere dabatur. Interim archiepiscopi explorator
 copias palatini perscrutatus advenit, qui illum jam
 adventantem et ad pugnam paratum prenuntiat. **B**
 Tunc videres senem illum, jam toto defectum corpore,
 acies peditum ordinare, equites militari arte
 disponere, notos ex nomine singillatim appellare, de
 ignotis qui sint ita interrogare, ut ex ipsa interrogatione
 non solummodo noticiam, immo etiam familiaritatem
 tanti principis sibi adquisivisse viderentur. Tunc
 exhortatoriam ⁴⁰⁹⁸ orationem, tenens crucem archiepiscopalem
 in manibus, cepit ad armatas acies tali modo
 facere: *O vos amici beati Petri! O sanctæ defensores
 ecclesiæ! qui hodie pro Deo atque pro justitia
 mortalia corpora vestra hostili gladio opposuistis,
 nunc veniat vobis in mentem beatus Petrus,
 cujus milites hodie existitis; credatis eum cum
 magna sanctorum caterva invisibilibus clipeis
 hodie vos protegere; certi estote de victoria. Respicite
 hoc signum crucis, hoc, inquam, signum terribile
 adversariis Jhesu Christi. Hec est crux, in qua
 Herimannus comes palatii mihi juravit fidelitatem,
 die illa qua advocatum ecclesiæ nostræ ipsum
 constitui, die qua illas vires illamque potentiam
 ei contuli per quam modo me infestat. Tunc
 predixi ei in hac cruce esse de ligno Domini,
 in quo ille, cujus hec sacrosancta refulget
 imago, de hoste humani generis triumphavit,
 multorumque sanctorum venerabiles reliquias
 in hac cruce indicavi contineri. Ipse vero
 palatinus tenens manum super hanc sanctam
 imaginem juratus est michi in hæc verba: « Hunc
 Dominum, hunc pro nobis crucifixum, do vobis,
 domine archiepiscope, fidejussorem, et juro
 vobis per ejus virtutem, quod nunquam
 aliquid contra vos faciam, et quod in omnibus
 vestris necessitatibus cunctis viribus meis
 omnique potentia mea vobis fideliter assistam. »
 Nunc ergo sciatis omnes quod hunc fidejussorem,
 Christum scilicet dominum, in hac sua sacra
 imagine portabo ante illum, ingeram eum
 oculis illius, hunc sui juramenti testem
 illi demonstrabo. Sed nunc, o fideles Jhesu
 Christi, qui vitam et sanguinem vestrum pro
 defensione ecclesiæ suæ offertis, preparate
 corda vestra Domino, mundate conscientias
 vestras, et quia non vacat ut singillatim
 faciatis confessiones, generalem michi pastori
 vestro facite peccatorum vestro-*

rum confessionem; et ego, potestate a Deo nobis
 tradita, faciam vobis per officium nostrum
 indulgentiam et remissionem omnium delictorum
 vestrorum, ut, si quis hodie ex hac temporali
 et incerta vita evocatur, transeat ad
 meliorem vitam, scilicet æternam. Tunc
 cum accepisset omnium communem confessionem,
 indulgentia facta et absolutione, benedictionem
 super eos faciens, ita omnes animavit, quod
 nec in uno signum timiditatis apparuit. Ipse
 vero archiepiscopus vexillum comiti Namucensi
 commisit, crucem autem propriis gestabat
 manibus. Hæc cum ita se haberent, palatinusque
 per exploratores rescisset se non sufficere
 ad committendam pugnam contra acies ita
 animatas, misit legatos ad archiepiscopum,
 et verba precantia mandat; et ut cito ad
 finem veniam, hoc impetravit, ut sui qui
 erant in castro illesi abirent, et de castro
 suo archiepiscopus suam expleret voluntatem.

26. Nunc de moribus ejus et consuetudinibus
 pauca narrare michi libet; alienos enim in
 omnibus gerendis et valde inusitados mores
 habebat. Corpore tardus et opere et sermone
 erat. Omnia diutissime pertrahebat; nunquam
 vel admodum raro properando aliquid agebat,
 sed omnibus tantam moram innectebat, quod
 gravis valde et morosus omnibus videbatur
 et tedium tam suis quam alienis inferebat; et
 cum pro nimia sua tardatione res quelibet,
 quam incepturus erat, desperata esset, tamen
 optato fine terminabatur. Nec in ambulando,
 nec in equitando, nec in dormiendo, nec in
 vigilando aliorum hominum consuetudinem
 tenebat. In ambulando ad manus trahabatur;
 sciaticus enim erat; et propter eandem
 infirmitatem strepas in arcu sellæ, cum
 equitaret, pendentes habebat, et jambam
 sinistram super cololum equi tenebat, quod
 cum morbi coactione faceret, ab aliis pro
 raritate facere videbatur. Noctu in consiliis
 sive in collationibus esse solebat usque ad
 concinium sive ad galli cantum, sepe quoque
 usque in diluculum, dormiebatque sepissime
 usque ad duas diei horas. Ad mensam post
 horam consuetam tarde accedebat, et diu
 valde in ea demorabatur, disputando et
 conferendo valde hilariter cum clericis suis
 de sacris scripturis et sanctorum patrum
 sententiis. Magnam enim multitudinem
 religiosorum et litteratorum secum habere
 solebat. In sacris mysteriis altaris plus
 quam homo videbatur, ad quæ nunquam
 sine lacrimis et maxima compunctione
 accedebat. Pontificalibus enim ornamentis
 indutus, angelus Domini videbatur; angelico
 enim vultu relucebat, et tanta devotione
 celestia illa tractabat sacramenta, quod
 cum in secretis moraretur, contemplatione
 et oratione cœlos penetrare videretur. Cum
 sermonem ad populum faceret, tunc quia
 tardus erat in sermone, tunc quia Gallica
 lingua natus in Teuthonica non erat
 expeditus, tunc quia nimis profunda
 tractabat, explicare vix poterat ea quæ
 ceperat. In proverbiiis et similitudinibus fere

VARIE LECTIONES.

⁴⁰⁹⁸ exhortariam c.

omnia dicebat; quorum supra omnes qui in no-
stram venerunt noticiam homines copiam tenebat.
Elemosinas quam largissime et cotidie faciebat. Phi-
sionimiam admodum sciebat, adeo ut diversorum
aspectu vultuum secreta discerneret mentium et
morum. Ad regales curias quando veniebat, specta-
culum omnibus erat; solus admiratione dignus vi-
debatur; comitatus et expensæ magnificentia omnes
alios principes obscurabat; joconda loquutione et
hilarissima proverbiorum suorum interpositione
tam regem quam principes letificare solebat. Novis-
simus et diu expectatus ad curiam vel ad quelibet
veniebat colloquia, ultimusque recedebat; nunquam
in singulis conventibus, nisi auditis aliis, suum ape-
riebat consilium. Ego Baldricus, qui hanc scripti-
unculam feci, uni curiæ interfui, quam Francovor-
dium petiit sub rege Conrado (725) cum 40 navibus
cameratis, exceptis liburnis et honerariis atque co-
quinariis ratibus. In qua curia 3 comites et ducem
Lotharingicæ Matheum atque Heinricum ducem de
Lenburgo secum habuit, clericorumque atque mili-
tum multitudinem tantam, quod omnibus qui vide-
bant admirationem faciebat. Magistrum quoque Jar-
landum Bisintinum (724) et magistrum Teodericum
Carnotensem (725), duos fama et gloria doctores
nostri temporis excellentissimos, secum in sua du-
cens navali cammenata, in illorum disputatione et
collatione valde delectatus est, et a curia domum
reversus, decentibus donis largiter honoratos ad
propria letos ⁴⁰⁹⁹ remisit. Hoc tamen nescio an me-
moriam sit dignum, quod cum a predicta reverteretur
curia, ideo quoniam Moguntinos exosos habebat at-
que forsitan suspectos, civitati illorum appropin-
quans, vexilla singulis ex navibus erigi, milites in
clipeis auro fulgentibus, loriceis, galeis, argentum
nitore superantibus, ostentare sese precepit; tubis
et cornibus armorumque strepitu ⁴¹⁰⁰ et horrisono
virorum concentu adventans totam permovit civita-
tem. Illic ex tota urbe homines concurrere, mulie-
res conclamare, et quasi urbs ⁴¹⁰¹ jam capienda
foret, undique tumultum atque pavorem conspi-
ceres.

27. Tandem finem narrationi facturus, de fine et
transitu et testamento ejus pauca dicam. Confluen-
tiæ in epiphania Domini curiam magnam tenuerat,
et treugas inter comitem de Molbach (726) et comi-
tem de Zeina (727) acceperat (an. 1152, Jan. 6). Hii
pro Bunnensi comitatu diu guerram ad invicem ha-
buerant, quibus hinc inde fere omnis inferioris re-
gionis nobiles favebant ⁴¹⁰², terramque omnem va-

staturi erant, si ipse suo consilio non intervenisset.
Hoc enim in consuetudine habebat, frequenter suf-
fraganeos suos et principes ac nobiles de provincia
sua congregare, et stipendia largiter illis ammini-
strare, et pro statu ecclesiæ et pace patriæ cum ip-
sis tractare. Et quod nunc dicere ceperam, statim
post epiphaniam febris acutæ diris ardoribus ac-
census, et plerævis ⁴¹⁰³ passione constrictus, de vita
dubitare incipiens, viros religiosos, abbatem Sanctæ
Mariæ de Sprinkenebarch (728) Richardum, abba-
tem Sancti Eucharii Bertolfum, et plerosque alios
convocavit; factaque omnium peccatorum confes-
sione, oleo unctus est secundum beati Jacobi insti-
tucionem, et sacrosanctum corpus Christi sumpturus,
magnæ fidelitatis et veræ ac catholicæ fidei significa-
tiva verba protulit. Sic enim magnanimus heros,
catholicus pastor, memoranda voce exorsus est:
*Audite, fratres mei karissimi. Vos abbates et viros
religiosos ideo convocavi, ut in presenti ecclesia et in
universali in fine mundi ex sanctis angelis et homini-
bus congreganda ecclesia testes michi meæ veræ fidei
assistatis, et oratione vestra, ut hec fides me salvet
adjuvetis. Hoc quod presens cerno in specie panis,
credo esse verum Christi filii Dei corpus, quod in vir-
ginali alvo Mariæ intemeratæ virginis, obumbrans
ipsam Spiritu sancto, sicut manet in presenti, unitum
est verbo Dei, vero Filio Patris altissimi, quod pro
nobis in cruce temporali morte ab anima derelictum
est; anima vero descendente ad inferos, divinitatis
consortio in sepulcro non est destitutum, sicut nec
anima in inferno, secundum quod David de ipso te-
statur dicens: « Quoniam non derelinques animam
meam in inferno, nec dabis sanctam tuam videre cor-
ruptionem (Psal. xv, 10); » hoc, inquam, corpus illud
est Christi, quod tertio die redivivum, anima redeunte
ad ipsum, confractis divina qua utebatur virtute tar-
tareis claustris, ereptisque a diabolica potestate fide-
libus prioris seculi, de sepulchro resurrexit, de cetero
immortale et impassibile, quale et in cæna ante pas-
sionem, manibus sacris se ipsum tenens, in tali panis
specie discipulis edendum distribuit, dans impassibile,
tamen adhuc passurus, docensque illos hujus sacra-
menti mysteria celebrare. Hoc, inquam, corpus est
Christi, quod post resurrectionem per quadraginta
dies discipulis apparuit visibile atque tangibile, et ta-
men incorruptibile, secundum voluntatis suæ poten-
tiam, qua omnia quecumque voluit fecit. Hoc est vere
glorificatum et ineffabiliter gloriosum corpus, quod
apostolis videntibus mirabiliter assumptum est in glo-
ria, sedetque Dominus cum Domino, Filius cum Pa-*

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰⁹⁹ let c. ⁴¹⁰⁰ strepitum c. ⁴¹⁰¹ ubrs c. ⁴¹⁰² favebat c. ⁴¹⁰³ ita c.

NOTÆ.

(725) Aut a. 1147, Martio; aut a. 1149, Augusto mense; v. Jaffé l. 1., p. 118, 171.

(724) V. Histoire littéraire de la France, tom. XII, p. 275.

(725) Joannes Saresberiensis lib. 1 Metalog., cap. 5, de hoc Theoderico notat, eum fuisse artium studiosissimum investigatorem. WYTT.

(726) Albertus comes de Molbach a. 1158-1175 in chartis nominatur ap. Gunther, cod. dipl. Rheno-Mosell. vol. 1.

(727) Sayn.

(728) Monasterium a. 1107 fundatum; v. Hontheim I, p. 483.

tre a dextris ⁴¹⁰⁴ suis, idem in sinu Patris, in unitate A scilicet essentiae. Hoc sacrum et venerabile corpus, possum vere dicere cum centurione, non sum dignus ut intret sub tectum meum (Matth. VIII, 8; Luc. VII, 6). Rogo tamen, o bone Jhesu, qui dignatus es domum Zachei intrare, penetrare quoque et secretum animae meae habitaculum digneris introire, et sana animam meam, quia peccavi tibi; et qui jam ad me venisti per hanc fidem, visita me per inhabitantem gratiam, et in hac fide sumo vitam pro vita, quemadmodum tu dixisti: «Panis quem ego dederam caro mea est pro seculi vita (Joan. VI, 52)», ut sit mihi viaticum in vitam eternam, amen. Et cum sumpsisset corpus Domini, accipiens calicem, ait: O piissime et serenissime pater, tuam ego peccator precor hodie benignissimam majestatem, ut per hoc verum sacrificium corporis et sanguinis domini nostri Jhesu Christi, per hoc inestimabile mysterium redemptionis humanae salutis aeternae, quod offert tibi ecclesia tua sancta, in fide vera, in propiciatione pia, in sanguine filii tui, placatus sis michi et propicius, et ita vere, ut haec credo esse verum corpus filii tui ex sacro munere doctrinae ejus, ita vere hodie parcas, michi et auferas iniquitatem meam, et non [intres ⁴¹⁰⁵] in iudicium mecum, sed in veritate hujus fidei deduc me in semitam rectam in vitam eternam, amen.

28. Scias autem, o lector, quod, si non eadem verba, mentem tamen et sententiam suorum protuli verborum. Nunc quale ordinaverit testamentum, quam brevius potero, explicabo. Thure curiam, C quam ipse pecunia emit a comite Wilhelmo ⁴¹⁰⁶ de Glisberch, fratribus dedit ecclesiae sancti Petri Treverensis, ut in anniversario ejus refectioem inde habeant; et patrimonium suum Sule, curiam Bredal ecclesiae predictae contulit tali dispositione, ut crux inaurata, quam tempore predictae guerrae decrustaverat, de rebus ejus repararetur, et quaedam ornamenta quae obpigneraverat restituerentur, et deinceps perpetuo jure in usus fratrum cederet. Obiit autem octavo decimo Kalendas Februarii (729). Et licet communi mortalium sorte in fata lapsus sit, non tamen communi hominum fortuna funeratus est. Confluentiae enim cum obisset, exta ejus in Claustro (750) juxta parietem quae respicit ad septentrionem humata sunt et lapide texta marmoreo; corpus vero D myria et aloe et aromatibus conditum a medico suo peritissimo Philippo Lonbardo, qui et urinae suae inspectione mortem ejus tribus diebus ante predixerat, pontificalibus adornatum vestibus, Treveris alatum est cum magno comitatu. Palatinus enim comes Herimannus ⁴¹⁰⁷ atque plerique barones inferioris regionis cum magno comitatu funus ipsius

prosequuti sunt. Deinde cum Treverim pervenisset, clerus et populus ad pontem processit illi in obviam, et per singula monasteria singulis diebus deportatus est celebri cum processione, donec dierum numerus monasteriorum complevit numerum; et per singulos dies procerum augebatur numerus, de tota provincia ad exequias ejus confluentium. Veneruntque, comperto ejus obitu, suffraganei ejus episcopi, Stephanus Metensis, Henricus Tullensis, Albero Verdunensis, et Jordanus presbiter cardinalis Romanae ecclesiae, qui tunc Mettis omnium abbatum superioris Lotharingiae conventum adunaverat, qui etiam simul cum ipso ad ejus venerunt exequias. Tantoque honore communique luctu totius provinciae undecimo ab obitu ejus die tumulatus est, quod omnes qui aderant confessi sunt se tam honorabiles exequias nunquam vidisse. Sepulturam vero habet in ecclesia beati Petri ⁴¹⁰⁸ a latere meridionali, juxta altare beati Stephani. Et quod notandum, quotiens predictam intrabat ecclesiam dum viveret, in eodem loco in quo nunc habet sepulturam orare solebat.

29. Domine Jhesu Christe, splendor patris et sapientia et virtus, qui tua ineffabili dignatione resplendisti in forma humana, ut nos miseros peccatores liberares tuae nobiscum socialis conversationis consortio a diabolica [potestate ⁴¹⁰⁹], reluceat hodie lux tuae claritatis Alberoni, veri sacrificii sacerdoti secundum ordinem Melchisedech, qui frequenter in sacra fide obtulit patri tuo corpus tuum venerabile et sacrosanctum, quod tuae ecclesiae in pignus tui amoris a patre postulanti dedisti. Cum enim pater tuus synagogae [diceret ⁴¹⁰⁹]: Nunquid sanguinem hyrcorum aut vitulorum ego potabo? (Psal. XLIX, 15.) Et hec David audiens et quasi devotus verna patri tuo alludens, in beneplacito tuo patris tui ad gratiam loquens responderet: Sacrificium et oblationem noluisti (Psal. XXXIX, 7; Hebr. X, 5); et cum pater tuus consentire videretur, voluntatem ejus et tuam presentiens, in tua persona dixit, immo tu in persona illius dixisti: Ecce venio (Hebr. X, 7). Et ipsa tua ecclesia repudiari videns veteris ritum sacrificii, cum tibi videret non placere carnes hyrcorum aut vitulorum, quae tibi synagoga offerebat, anxiam quid tibi posset offerre in laudem et recognitionem pro omnibus tuis beneficiis, cotidie dicebat: Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit michi? (Psal. CXV, 12.) Tum tu mirabili compassione corpus aptasti tibi, et dedisti sponsam tuam, amicam tuam, columbam tuam, ecclesiam scilicet tuam, ut patri tuo illud sacrificaret. Unde et ipsa exultans dicit: Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo (Psal. CXV, 13).

VARIAE LECTIONES.

⁴¹⁰⁴ addextris c. ⁴¹⁰⁵ deest c. ⁴¹⁰⁶ W c. ⁴¹⁰⁷ Her. c. ⁴¹⁰⁸ deest c. ⁴¹⁰⁹ deest c.

NOTAE.

(729) Himmerode. Cor et exta ad hoc claustrum translata ibique condita et marmore tecta fuere cum hoc epitaphio: *Hic recondita sunt cor et exta venerabilis Adalberonis, Trevirorum archiepiscopi, primi*

nostri fundatoris, qui obiit anno gratiae 1152, 18 Kal. Febr. Vide Heesii Manipulum rerum memorabilium claustrum Hemmerodensis. Colon. 1644. WYTT (750) D. 18 Januarii dicere voluit; v. c. 50.

Ergo in virtute hujus sacrificii claritatem vultus tui A
et requiem eternam tribuere dignare ei, Domine,
qui vivis et regnas Deus per omnia secula, amen!

*Albero maxime vir, flet Roma, flet undique Trevir,
Tanto, tam miro, te moriente viro.*

Trevir pastorem, flet Roma ruisse rigorem,

Dogmaque justiciæ, lumen et ecclesiæ.

Magnus eras magnis, par parvis, meta tyrannis,

Gloria divitibus, portio pauperibus.

Castra tyrannorum subvertens, castra bonorum

Plurima condideras, largus et hospes eras,

Largus et humanus. Compleverat ordine Janus

Octo decemque dies. Mors tibi sit requies!

Hi ⁴¹¹⁰ decem versus continentur in epitaphio
domni Alberonis Trevirensis archiepiscopi, scripti
aureis litteris in cupreis lamminis.

Infra arcum :

Belgica Roma, tuum decus et tua gloria perpes,

Hic jacet, eternus qui tibi vivit honor.

Albero, lux orbis, decus urbis, gloria cleri,

Ornatus patriæ, splendor et ecclesiæ,

Parte minore sui jacet hic, majore superstes :

Mens etenim superest, fama perhennis erit.

O quam magnus homo quam parvo clauditur antro!

Laudibus et meritis non minor orbe fuit.

Huic speciale fuit, non vinci, vincere, victis

Parcere, larga manus ⁴¹¹¹ non habuisse parem.

Hic vir, hic est, cui primati sua subdere colla,

Germani Belgæ non habuere nimis.

Treveris alma per hunc major, tibi Roma Quirites

Transmisit, cives fecit et esse tuos.

Hucque caput mundi veniens, hic esse cor orbis

Non negat, et nomen Roma secunda tuum.

Janus bis novies solem produxerat orbi,

Cum tantam lucem sustulit æcclesiæ.

Quod solum restat, dic, lector, supplice mente :

Albero, sit tibi lux, sit tibi vita Deus,

Qui velut e specula, toto spectabilis orbe,

Treveris evexit nomen ad astra tuum,

Fortia confundens, et ferrea virga superbis.

Et quia vas figuli frangere doctus eos ⁴¹¹²,

Turbine quem ⁴¹¹³ nullo potuit fortuna minorem

Reddere, qui major cum premeretur erat ;

B *Ille, domus Domini, mons montibus altior, alte*

Transiliens colles, vallibus umbra suis,

Cum jam bis novies solem revocasset ad ortum

Janus, in occasu stella serena jacens,

Albero : « Mors, inquit, nichil est michi, namque ⁴¹¹⁴

[resurget

Congaudens animæ glorificanda caro. »

Et hoc est epitaphium super reliquias ejus Con-
fluentiæ :

Officio merito presul venerandus utroque

Albero condidit hoc, heu ! cor et exta solo.

Posce Deum, lector, vir ut tibi sorte sequendus

Inveniatur ibi, pax ubi vera tibi.

VARIÆ LECTIONES.

⁴¹¹⁰ Hæc rubro colore scripta sunt c. ⁴¹¹¹ manu ? ⁴¹¹² Hæc non satis constant ; eras ed. ⁴¹¹³ quæ c. ?
⁴¹¹⁴ naque c.

ANNO DOMINI DCCCXXV-MCVI.

CHRONICON

SANCTI HUBERTI ANDAGINENSIS

EDENTIBUS

L. C. BETHMANN ET W. WATTENBACH PH. DD.

(PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. t. VIII, p. 565.)

PROLEGOMENA.

Ingenti ille inter regnum et sacerdotium certamine
exorto, quod per singulas quasque episcoporum diœ-
ceses discordiæ semina sparsit, eadem cum cæteris
Leodiensis diœcesis monasteriis ruina etiam nobile
Sancti Huberti in Arduenna monasterium traxit,
quod ad summum prosperitatis fastigium sub Theo-
derico I evectum, Theoderici II cum Otherto epi-
scopo contentio de statu suo prorsus dejecit. Sed
inter ipsas quibus quassabatur calamitates, antiquæ
disciplinæ fructum percepit, cum monachus Huber-

tinus, sub Theoderico I nutritus, et litterarum stu-
diis non mediocriter imbutus, historiam monasterii
scribendam susciperet et inceptam tam felici eventu
ad finem perduceret, ut luculentiorum de temporum
istorum conditione auctorem vix inveneris. Nomen
suum latere voluit, sed monachum Sancti Huberti
ostendit tum intima rerum cognitio, tum quod c.
58 dicit *nobis videntibus*, de re in monasterio gesta.
Litteris operam dedisse tota scribenti ratio prodit,
etsi a grammaticæ regulis aliquando aberrat ; sed